KODUMAA

Jää kestma, Kalevite kange rahvas,
ja seisa kaljuna, me kodumaa!

NR. 26 (1078) XXII AASTAKÄIK
KOLMAPÄEVAL 27. JUUNIL 1979
HIND 5 KOP.

Peorongkäigu algus ja rahvakunstiõhtu lossipargis

D. PRANTSU fotod

Suure juubelini on jõudnud Haapsalu linn — tänavu, 1979. aastal, saab ta 700 aastat vanaks.

Haapsalu 700. sünnipäevale pühendatud juubelipidustused algasid reedel, 15. juuni õhtul piduliste suure rongkäiguga Võidu väljakult lossiparki. Tänavaid palistasid tuhanded pealtvaatajad — suurele sündmusele olid tulnud kaasa elama kogu Haapsalu linna elanikkond ning rohkearvuliselt külalisi üle Eestimaa, samuti Lätimaalt, Leedust ja Ukrainast. Lossipargis leidis aset suur sõpruskontsert, millele pealtvaatajad soojalt kaasa elasid.

Laupäevaõhtul jätkusid pidustused taas lossipargis, kus toimus rahvakunstiõhtu. Ka sellele eelnes piduliste rongkäik läbi linna. Pidustuste kulminatsioon jõudis kätte kesköö — algasid karneval ja veepidu.

Tõelist muusikalist naudingut pakkus pidustuste kolmas päev, pühapäev, mil lossipargis kaikus puhkpillimuusika ning kõlas poistekooride sütitav laul — siin said teoks II vabariiklik puhkpillimuusikapäev ja poistekooride laulupäev. Õhtul aga oli Haapsalus oodatud külaliseks Riiklik Akadeemiline Meeskoor, kelle kontsert leidis aset lossikirikus.

Haapsalu linna juubelipidustused jätkuvad — tänavune aasta toob kaasa veel palju oodatud sündmusi, mis pühendatakse linna 700. juubelile.

VASTASTIKUSE MÕISTMISE SILLAD

«Pooled on ühel meelel, et Nõukogude Liidu ja Ühendriikide suhete seis on tohutu tähtsusega mõlema maa rahvaste elulistele huvidele ja määrab paljuski kogu rahvusvahelise olukorra arengu,» konstateeritakse ühises Nõukogude—Ameerika kommünikees, mis võtab kokku Viini tippkohtumise tulemused. «Olles teadlikud sellega seotud kõrgest vastutusest, väljendasid pooled kindlat kavatsust astuda edasisi samme Nõukogude—Ameerika suhete konstruktiivse aluse tugevdamiseks. Sel eesmärgil tunnistasid pooled vajalikuks laiendada nende koostöö valdkondi.»

Selline koostöö, öeldakse ühises dokumendis, peab rajanema täielíku võrdsuse, ühesuguse julgeoleku, suveräänsusest lugupidamise ja teineteise siseasjadesse mittesekkumise printsipiaalsel alusel ning peab soodustama rahvusvahelise pinevuse lõdvenemist ja riikide vahel vastastikku kasutoovate suhete rahulikku arenemist, tugevdades rahvusvahelist stabiilsust ja rahu kogu maailmas.

Pooled rõhutasid, et tähtis on rahulikult lahendada tülid riikide vahel, austada nende suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust ning teha jõupingutusi vältimaks konfliktide ja situatsioonide tekkimist, mis võivad suurendada rahvusvahelist pinevust. Nad tunnistavad kõigi riikide rahvaste õigust määrata oma tulevikku sekkumiseta väljastpoolt.

Nentides, et ülemaailmne sõjakonflikt ei ole vältimatu, leiavad pooled, et nüüdisajal ei ole inimkonnale tähtsamat ja pakilisemat ülesannet kui võidurelvastumise lõpetamine ja sõja ärahoidmine. Nad väljendasid kavatsust teha kõiki jõupingutusi selle eesmärgi saavutamiseks.

Pooled kinnitasid oma sügavat veendumust, et erilist tähelepanu tuleb pöörata tuumasõja ärahoidmise ja strateegilise relvastuse alal rivaliteedi ohjeldamise probleemidele. Mõlemad pooled on teadlikud, et tuumasõda oleks õnnetus kogu inimkonnale. Kumbki pool deklareeris, et ta ei taotle ega hakka edaspidi taotlema sõjalist üleolekut, sest see võiks kaasa tuua vaid ohtliku ebastabiilsuse, kutsudes esile kõrgema relvastustaseme ja mitte soodustades kummagi poole julgeolekut.

Konstateerides, et NSV Liit ja USA kannavad erilist vastutust tuumasõjaohu vähendamise eest ja rahu kindlustamise eest kogu maailmas, leidsid NLKP Keskkomitee peasekretär, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees L. Brežnev ja USA president J. Carter oma eesmärgiks astuda samme tuumarelvade piiramiseks, pidades silmas nende lõplikku likvideerimist, ja edukalt lõpule viia muud läbirääkimised relvastuse piiramise ja desarmeerimise alal.

Strateegilise relvastuse piiramise teise etapi lepingu allakirjutamise puhul avaldasid pooled sügavat rahulolu sellega, et nende palju aastaid kestnud sihikindlaid jõupingutusi uue lepingu sõlmimiseks on krooninud edu.

Leping seab sisse tuumarelvade sihiletoimetamise vahendite võrdsed piirimäärad mõlemale poolele: lepingu jõusseastumisel kohustub kumbki pool piirama oma kontinentidevaheliste ballistiliste rakettide ja allveelaevade ballistiliste rakettide väljalaskeseadmete, samuti raskepommituslennukite üldarvu 2400 üksuseni. Alates 1. jaanuarist 1981 ei tohi nende strateegiliste ründerelvade üldarv ulatuda üle 2250 üksuse. Seega tähendab uus leping ka strateegiliste ründerelvade vähendamise protsessile aluse panemist. Kvalitatiivsest võidurelvastumisest tuleneva ohu kahandamise eesmärgil seab leping olulised piirangud strateegiliste ründesüsteemide moderniseerimisele ja uute süsteemide loomisele.

L. Brežnevi ja J. Carteri läbirääkimistel arutati küsimusi, mis puudutavad strateegilise ründerelvastuse piiramise järgmise etapi läbirääkimisi. Nende alus on määratud kindlaks ühises eriavalduses strateegilise relvastuse piiramise järgnevate läbirääkimiste printsiipide ja põhisuundade kohta, samuti dokumendis «Kooskõlastatud avaldused ja üldarusaamad seoses NSV Liidu ja USA strateegilise ründerelvastuse piiramise lepinguga».

Kommünikees on fikseeritud mõlema poole seisukoht reas teistes küsimustes seoses tuuma- ja tavalise relvastuse piiramisega.

Kinnitati NSV Liidu ja USA kavatsust viia koos Suurbritanniaga asi selleni, et kiiremini lõpule jõuaks **tuumarelvakatsetuste täieliku ja üldise keelustamise** lepingu ettevalmistamine.

NSV Liit ja USA kinnitasid, et nad peavad väga tähtsaks **tuumarelvade leviku tõkestamist.** Nad väljendasid kavatsust teha koos teiste maadega tihedat koostööd, et tagada tuumarelvade leviku tõkestamise lepingu mõjujõu arutamise 1980. aasta konverentsi edu, ning kutsusid kõiki riike, kes pole seda veel teinud, tuumarelvade leviku tõkestamise lepingut alla kirjutama ja ratifitseerima.

L. Brežnev ja J. Carter rõhutasid, et pooled peavad väga tähtsaks **Kesk-Euroopas olevate relvajõudude ja relvastuse vastastikuse vähendamise** üle peetavaid läbirääkimisi ning leiavad, et mõlema poole relvajõudude vähendamine Kesk-Euroopas ja sellega seotud abinõude elluviimine saaks suureks panuseks stabiilsuse ja julgeoleku tugevdamisse.

Lepiti kokku, et jätkatakse aktiivselt pooltele vastuvõetavate leppimuste otsinguid **satelliiditõrjesüsteemide** üle peetavatel läbirääkimistel, samuti läbirääkimiste järgmise vooru suhtes arutamaks **tavaliste relvade müügi ja tarnete piiramist.**

Avaldati rahulolu kahepoolse leppimuse saavutamise puhul **radioloogiliste relvade** väljatöötamist, tootmist, varukskogumist ja kasutamist keelustava lepingu põhielementide suhtes; kooskõlastatud ühine ettepanek esitatakse desarmeerimiskomiteele sel aastal. Jätkatakse jõupingutusi, et valmistada ette ühine ettepanek desarmeerimiskomiteele **keemiarelvade üldiseks ja täielikuks keelustamiseks.**

Kommünikees deklareeritakse NSV Liidu ja USA kindlat tahet jätkata koostööd omavahel ja laiendatud desarmeerimiskomitee teiste liikmesriikidega, et selle foorumi raames välja töötada efektiivsed desarmeerimisabinõud.

Rahvusvahelisi sõlmprobleeme arutades pöörasid L. Brežnev ja J. Carter erilist tähelepanu pinevuskolletele, mis komplitseerivad rahvusvahelist olukorda ja takistavad positiivseid nihkeid muudel aladel. Pooled leidsid, et kõik riigid peavad ilmutama oma käitumises erilist vastutustunnet ja vaoshoitust kaasa aitamaks olemasolevate pinevuskollete kõrvaldamisele ja uute selliste kollete tekkimise vältimisele. Peeti tähtsaks laiendada rahvusvahelist koostööd sellistes globaalprobleemides, nagu kaasabi ülemaailmsele majanduslikule arengule, keskkonnakaitse ning kosmose ja maailmamere rahulik kasutamine. Avaldati toetust arengumaade jõupingutustele nende ees seisvate probleemide lahendamisel. Kinnitati NSV Liidu ja USA kavatsust aidata kaasa Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni efektiivsuse suurenemisele selle organisatsiooni põhikirja alusel. Konstateeriti üksmeelt selles, et üleeuroopalise nõupidamisega alustatud protsessi jätkamine on tähtis kaasaaitamiseks julgeolekule ja koostööle Euroopas.

Kumbki pool kinnitas, et ta on huvitatud õiglasest, kõikehõlmavast ja püsivast rahust Lähis-Idas, konstateerisid, et rahu ja stabiilsus Aasias on tähtis ülemaailmse rahu üritusele ja nentisid olukorra teatud normaliseerumist Aafrika mõnedes piirkondades. Kommünikees märgitakse, et pooled esitasid oma seisukohad Lähis-Ida probleemi reguleerimise teede ja meetodite, Aafrika lõunaosas ja Kagu-Aasias valitseva olukorra suhtes.

Läbirääkimistel võeti teatavaks positiivsed tulemused, mis on saavutatud kahe maa vahel jätkuvate kultuuri-, haridus-, teadus- ja tehnikaalaste vahetuste laialdaste programmide elluviimises. Seda koostööd jätkatakse. Pooled kinnitasid samuti, et majandus- ja kaubandussuhted kujutavad endast kahepoolsete sidemete arendamise ja parandamise tähtsat elementi.

Kommünikees avaldatakse veendumust, et poolte vahel mitmes probleemis vastastikuse mõistmise süvendamine kohtumise tulemusena ja saavutatud leppimuste järjekindel elluviimine soodustavad Nõukogude—Ameerika suhete arenemist ning saavad kahe maa ühiseks panuseks pingelõdvenduse, rahvusvahelise julgeoleku ja rahu kindlustamisse.

Viinist koju saabudes esines president J. Carter kõnega Kongressi mõlema koja ühisel istungil, milles ta muuhulgas ütles:

«Nende kolme päeva jooksul me lähenesime sihile, mis viib stabiilsuse ja julgeoleku tagamisele Nõukogude—Ameerika suhetes. Ühiste jõupingutustega rajasime vundamendi, millele saame ehitada palju püsivamad suhted meie kahe maa vahel.»

«On teada, et NSV Liidu juhid on rahvusvahelise pinevuse lõdvendamise veendunud pooldajad,» märkis L. Brežnev Viinis 17. juunil s. a. peetud kõnes. «Kuid pingelõdvendus on alles algus. Suhetes Ühendriikidega, nagu ka teiste riikidega, me tahaksime enamat. Me tahaksime tõeliselt heanaaberlikke suhteid — terveid, püsivaid ja sõjaliste konfliktide võimalust välistavaid. Selleks me oleme valmis tegema suurt tööd meie rahvaste lähendamiseks. Loomulikult on siin tarvis vastastikkust. Vastastikuse mõistmise sillad on niisugune asi, mida saab ehitada ainult korraga mõlemalt poolt.»

Maailma rahu ihkavad rahvad tervitavad Viinis alanud tööd niisuguste vastastikuse mõistmise sildade rajamiseks ja soovivad sellele edu.

ARUTATI KOOSTÖÖ-KÜSIMUSI

18.—21. juunini toimus Tallinnas Nõukogude—Soome majandusliku koostöö alalise valitsustevahelise komisjoni XXI istung.

Arutati Nõukogude—Soome kaubandus- ja majandussidemete edasiarendamist NSV Liidu ja Soome pikaajalise kaubandusalase ning majandusliku, tööstusliku, teadusliku ja tehnilise koostöö programmi realiseerimise valguses. Programm on koostatud 1990. aastani.

Pooled vahetasid arvamusi praegu kehtiva viieaastase kaubanduskokkuleppe täitmise ning uue kaubanduskokkuleppe ettevalmistamise üle aastateks 1981—1985. Sellele kavatsetakse alla kirjutada 1979. aasta teisel poolel. Komisjoni istungil arutati töögruppide ettekandeid koostöö arendamise kohta masinaehituse, transpordi ja side, tööstus- ja muude objektide ehitamise, energeetika, keemiatööstuse ning turismi valdkonnas ning võeti vastu asjakohased soovitused. Suurt tähelepanu pöörati Nõukogude organisatsioonide ja Soome firmade tootmisalase ja teaduslik-tehnilise kooperatsiooni sidemete arendamisele. See on tähtis vahend kahe riigi kaubandus- ja majandusalase koostöö edasiseks laiendamiseks.

Nõukogude delegatsiooni juhtis NSV Liidu väliskaubandusminister N. S. Patolitšev, Soome delegatsiooni doktor Ahti Karjalainen. Komisjoni tööst võttis osa Soome väliskaubandusminister E. Rekola.

21. juunil kirjutati Tallinnas Toompeal alla Nõukogude—Soome majandusliku koostöö alalise valitsustevahelise komisjoni XXI istungi protokollile.

Nõukogude delegatsiooni nimel kirjutas sellele alla NSV Liidu väliskaubandusminister N. Patolitšev ja Soome delegatsiooni nimel dr. A. Karjalainen.

Tseremoonial viibisid K. Vaino, J. Käbin, V. Klauson, Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitjad A. Green, B. Saul ja A. Tregubov, samuti Nõukogude ja Soome delegatsiooni liikmed.

«Meie komisjoni XXI istung kulges edukalt ja konstruktiivselt,» ütles ETA korrespondendile antud intervjuus N. Patolitšev. «Suurt tähelepanu pöörati koostöö arendamise perspektiivküsimustele. Meie peaülesanne on aidata kaasa NSV Liidu ja Soome kaubandusliku, majandusliku, tööstusliku ja teaduslik-tehnilise koostöö arendamise ja süvendamise pikaajalise programmi (kuni 1990. aastani) edukale realiseerimisele. See rahvusvahelise majandusliku koostöö seisukohalt unikaalne dokument võib niihästi vormilt kui ka sisult olla eeskujuks samuti teistele maadele.

Istungil konstateeriti, et viisaastakuks kavandatud kaubandusliku ja majandusliku koostöö programm ületatakse. Kõne all oli uus pikaajaline kaubanduskokkulepe aastaiks 1981—1985, mis kavatsetakse peagi sõlmida. Rööbiti traditsiooniliste koostöövormidega oleme hakanud üha tähtsamaks pidama koopereerimise arendamist kõige mitmesugusemate kaupade ja toodete valmistamisel. Meie arvates on see majandussidemete arendamise magistraaltee tulevikus. Selles valdkonnas on juba omandatud esimesi positiivseid kogemusi. Väärtuslikke kogemusi on saadud ka suurte objektide ühisel ehitamisel. Leppisime kokku kasutada seda kõike meie edasises ühises tegevuses.»

«Ühinen täielikult minu Nõukogude kolleegi poolt NSV Liidu ja Soome majandussidemetele, meie komisjoni tegevusele ja äsjalõppenud istungile antud hinnanguga,» sõnas A. Karjalainen. «Tallinnas tehtud töö kulges hästi ja oli kasulik. Meil on hea meel, et istung langes ajaliselt ühte tähtsaima sündmusega rahvusvahelisel areenil — SRP-2 lepingu allakirjutamisega: soodustab ju pingelõdvendusprotsessi areng ka meie sidemete, sealhulgas majandussidemete tihenemist. Pikaajalise koostööprogrammi realiseerimisel saavutatud edu ajendab meid juba praegu mõtlema selle kehtivusaja pikendamisele. Valmistume sõlmima uut kokkulepet viieks aastaks. Olen veendunud, et see kujuneb kasulikuks mõlemale maale. Liialduseta võib märkida, et ka meie komisjoni tegevus võib olla riikidevaheliste suhete eeskujuks.»

(ETA)

1939. AASTA KROONIKAT

ERAPOOLETUS...

(Algus «Kodumaas» nr. 24)

JUUNI—JUULI

Oma raamatus «The Second World War» andis Briti riigimees W. Churchill Saksa—Eesti ja Saksa—Läti paktile 7. juunist 1939 järgmise hinnangu:

«Nii tungis Hitler kergelt viimasesse kaitseliini, mida omas tema vastane — aeglane ja otsustusvõimetu koalitsioon.»

W. Churchill kritiseeris teravalt Inglismaa ja Prantsusmaa venitustaktikat läbirääkimistel Nõukogude Liiduga. Ta kirjutas, et kui Chamberlain oleks aprillis pakkunud liitu Nõukogude Liidule, poleks Teist maailmasõda puhkenud, sest Hitler ei oleks riskinud sõdida kahel rindel. Baltikumil, kus Churchilli arvestuste kohaselt oli kokku 20 diviisi vägesid, olnuks agressiooni pidurdamise jõudude hulgas nimetamisväärne roll.

Samal ajal kartsid Eesti riigijuhid kõige enam, et kolme riigi garantiide rakendamise korral (läbirääkimised Moskvas jätkusid) nende režiim isoleeritakse hitlerlikust Saksamaast sõjaliselt ja poliitiliselt. See oleks tähendanud valitsuse silm silma vastu jäämist rahvaga. Rahva poolehoid Nõukogude Liidule ja natsi-Saksamaa vihkamine oli aga ilmne isegi välismaistele vaatlejatele. Seepärast Eesti valitsus ja sõjaväe juhtkond laiendasid igati sõjaväelisi kontakte Berliiniga, millest oli saanud valitseva režiimi peamine tugi.

Kõrgemal tasemel olid need

nädala märkimisest

● Nõukogude inimesed hindavad lepingu SRP-2 allakirjutamist kui suurt sammu võidurelvastumise ohjeldamise ja rahu kindlustamise valdkonnas. Kogu Nõukogudemaal toimuvad töökollektiivides koosolekud, kus kiidetakse palavalt heaks Viini kohtumise tulemused ning L. Brežnevi poolt juhitud Nõukogude delegatsiooni tegevus.

● 20. juunil oli Tallinnas Rahvasaadikute Nõukogu XI istungjärk. Arutati ettevalmistusi Eesti NSV 40. aastapäeva tähistamiseks ja 1980. a. Moskva olümpiamängude purjeregatiks.

● 21.—22. juunini olid Tallinnas koos Eesti NSV tarbijate kooperatsiooni volinikud oma X kongressil. Aruande esitas ETKVL-i juhatuse esimees A. Madik.

ETKVL teenindab juba ligi poolt kogu elanikkonnast, jaekaubakäive moodustab üle 35% vabariigi kogu kaubakäibest. Rohkem kui 80% täiskasvanud maaelanikkonnast on kooperatiivi liikmed. Majandustegevuse plaanide ületamise ja sisemiste reservide kasutamise alusel on saadud 11,3 miljonit rubla üleplaanilist kasumit. Kuid ETKVL-i süsteemi tegevuse edasiseks parandamiseks on veel küllaldaselt reserve, et teenindada maarahvast veelgi paremini.

Valiti uus juhatus. Selle esimeheks valiti taas A. Madik.

● Möödunud nädalal toimus Tallinnas pidulik koosolek, millega tähistati leninliku leiutusdekreedi 60. aastapäeva. Viimase kümne aasta jooksul on Üleliidulise Leiutajate ja Ratsionaliseerijate Ühingu liikmete arv Eestis kolmekordistunud ja neid on nüüd ligi 90 000. Kolme aastaga on viisaastaku ratsionaliseerimisfondi kantud 173 miljonit rubla.

● 21. juunil arutas Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi kolleegium tervise rahvaülikoolide tegevust. Meie vabariigis on 135 tervise rahvaülikooli rohkem kui 21 000 kuulajaga. Üksnes tänavu lõpetas õpingud 15 000 inimest. Rööbiti meditsiinialaste teadmiste propageerimise aktuaalsemate probleemidega olid tänavusel õppeaastal programmis seoses lasteaastaga ka laste tervisega seotud küsimused.

● Teenete eest Nõukogude teatrikunsti arendamisel ja 60. sünnipäeva puhul autasustas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium V. Kingissepa nim. Tallinna Draamateatri näitlejat NSV Liidu rahvakunstnikku Jüri Järvetit Rahvaste Sõpruse ordeniga.

● Möödunud laupäeval avati Tallinnas Lauluväljakul pidulikult Eesti Õpilasmaleva 13. töösuvi. Ligi 6000 puna-sinises vormirõivas koolinoort — üldhariduskoolide, tehnikumide ja kutsekoolide õpilast sõitis seejärel vabariigi majandeisse. Tänavune töösuvi on pühendatud uudismaa hõlvamise 25. aastapäevale.

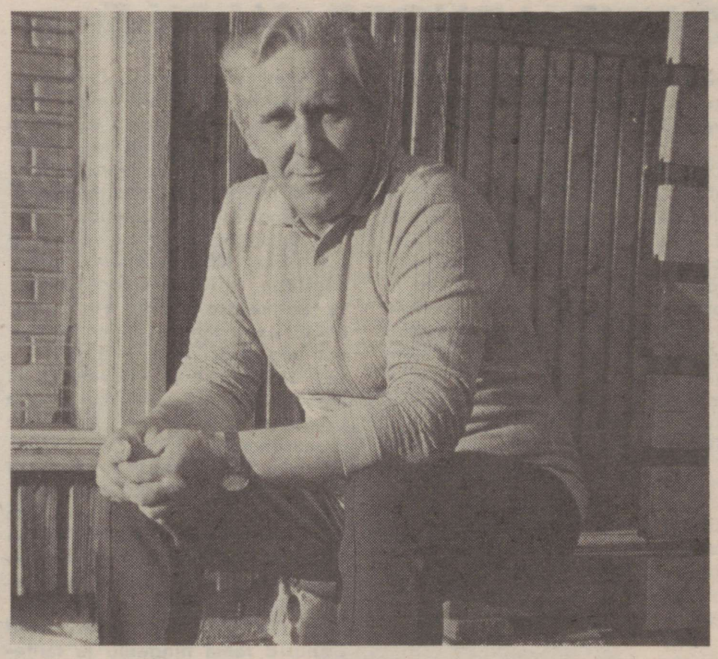
● 20. juunil toimus Tallinnas Kirjanike Majas pidulik koosolek, millega tähistati Ameerika Ühendriikides ilmuva progressiivse eesti ajalehe «Uus Ilm» esimese numbri ilmumist 70 aastat tagasi.

● Eesti NSV Riiklik Kirjastuste, Polügraafia ja Raamatukaubanduse Komitee kuulutas välja publitsistikavõistluse. Konkursi eesmärgiks on saada võistlustöid inimestest, nende töödest ja tegudest, saavutustest ja probleemidest, töökollektiividest tööstuses ja põllumajanduses, samuti teaduse, hariduse, kultuuri ja muudel aladel.

Eestimaal on käsil hoogne heinatöö ja silovalmistamine. Pildil näeme söödavarumist Tori sovhoosis.

H. Leppiksoni foto

KUIDAS ÜKS TÖÖMEES OMA PÄEVA PIKEMAKS TEEB

«Kui sa Söödit leida tahad, siis mine sisse sellest suurest uksest, kust lustakaid hääli kostab. Küllap tema seal lõunatunnil mehi naerutab,» juhatab tuttav, keda tehaseõuel kohtan.

Siis ikka endine, ei hakka tema peale ajahammas, kuigi varsti saab mehel poolsada aastakest turjale, mõtlen heal meelel oma kunagisest töökaaslasest ja klassivennast Ernst Söödist.

Tootmiskoondise «Talleks» Paide filiaali keevitaja Ernst Söödi ütleb ise oma töö kohta:

«Keevitajal peab olema kindel käsi, see ei tohi väriseda.» Ja miks ei peaks olema kindlust kätes mehel, kes lapsena angervaksade järele lõhnavas luhas on vikatit viipunud ja juba 14-aastaselt adrakurgi hoidnud. Siis tundis poisike isegi heameelt, et põldu nii napilt, ainult kuus hektarit. Kehvake talukoht endise Anna valla Leedu külas pidi toitma-katma viielapselist peret. Kuus klassi oli kõik, mida õpijanusele pojale vanemad lubada võisid. Kui 1946. aastal lõpetas tolleaegse Paide tööstuskooli esimene sõjajärgne lend, oli nende hulgas ka Ernst Söödi. Sellest ajast tänini on ta töötanud ühes ja samas ettevõttes.

«Kui siin lukksepana tööle hakkasin, lainetas õue peal, kus praegu see kena haljasala ja kalatiik, soomülgas ja kössitasid heinakuhjad. Detaile veeti käsikärudega, hiljem saime hobused. Suuri agregaate nagu autogreiderit pearaame — tol ajal tegime neid masinaid esimestena Nõukogude Liidus, tuli 16 mehega ühe külje pealt teisele keerata. 200—300-kiloseid pöörderinge upitasime paarimehega kahekesi. Ükskord kukkus jala peale, õnneks olid mul paar numbrit suuremad saapad jalas ja varbad jäid alles. Nüüd on meil poolautomaatkeevitus süsihappegaasi keskkonnas, abiks pööratavad rakised. Teen lõppkeevituse mitmikkopalise ekskavaatori tööorganeile,» jutustab Ernst Söödi põgusalt oma töömeheteest. Filiaali juhataja asetäitja Harri Lensman sõnas: «Söödi on meil mees, kel põhimõtteks — tee üks kord ja tee hästi.» Kui aga filiaali alatisel tootmisnõupidamisel, mis on tema korraldada, on tarvis lahti harutada mõni sasipundar, pöörduvad kõigi pilgud nagu iseenesest Ernst Söödi poole. Pikki aastaid on see staažikas ametiühingukomitee liige seisnud tööliste huvide kaitsel. Tema ettepanekuid ja arvamusi on juhtkond alati hinnanud ja arvestanud, sest see mees ei vaata ühelegi asjale ainult oma mätta otsast.

Ernst Söödi oli 29-aastane, kui ostis portfelli, muretses VII klassi õpikud ja pani oma nime kirja töölisnoorte keskkoolis, kus viis aastat õppis niisama suure tõsidusega, kui tegi kutsetöödki. «Häbi on nooremate ees, kui ei oska,» tähendas ta ise. Ometi oli just tema see, kes vahel avameelselt ja lihtsalt tunnistas: «Ma ei tea.» Perekonna niigi suur raamatukogu täienes järjest, sest õpikust talle ei piisanud. Mäletan, kuidas vahel ajaloo-, ühiskonnaõpetuse või kirjanduse tunnis läks Ärnil — nii teda kutsutakse — korda õpetaja teemast kõrvale meelitada mõne repliigi või ootamatu küsimusega. Need kooliõhtud olid kõige meeldejäävamad. Vaidlesime, vaimustusime, unustasime väsimuse. Ent tunni lõpul pahandas õpetaja, hääles varjatud heameel, et klassis on selline õpilane: «Ah seda Söödit küll! Ei jõudnudki teid küsida.» Pärast keskkooli otsustas Ernst Söödi inglise keele korralikult kätte saada ja hakkas käima kursustel. Ise selgitas: «Vaata, teinekord leiab just võõrkeelsest kirjandusest või ajalehtedest midagi põnevat, ja üks tark mees on ka ütelnud, et kui sa paar päeva pole midagi lugenud, muutub su jutt igavaks.» Töökaaslased väidavad, et Ärni teab kõiki maailma asju, aga oma teadmisi ei hoia mees kunagi ainult endale, ja seetõttu koguneb tema ümber alati meestekobar. Tema on seegi, kes jalgpalli- või jäähoki-maailmameistrivõistluste aegu on valmis kihla vedama, kes võitjaks tuleb.

Teab, kuis see juhtuda võis, kuid ükskord ütles Ernst Söödile üks töökaaslane, tuntud norija, sandisti. Mees vastu ei ragistanud, jäi vaid mõttesse. «Ära seda nõnda jäta,» soovitasid teised. «Ah, mis siin ikka õiendada, mõtlen öeldu üle järele, pole meist keegi ilmeksimatu. Kui olen süüdi, katsun heaks teha, kui pole, noh, küll ta siis varsti isegi taipab, et asjatult suud pruukis,» vastas solvatu. Ise ta mõtlematuid sõnu ei pillu ja ennatlikke tegusid ei tee ja ega seetõttu olegi võimalik leida inimest, kes temaga saaks viha vedada või pahameelt pidada.

Hiliskevadine päev kaldub õhtusse. Istume Söödide suvekodu sametisel murul. Nii korras aeda ja majakest näeb

(Järg 8. lk.)

kontaktid alanud 1936. a., kui sõjavägede staabiülem kindralmajor N. Reek kutsuti konfidentsiaalseteks läbirääkimisteks Berliini. Seekord lepiti kokku ühiseks luuretegevuseks NSV Liidu vastu. Peatselt oli Reek uuesti Saksamaal, et «tutvuda saksa sõjaväeasutuste ja sõjatehastega» ning viibida sügismanöövritel. Nüüd, 1939. a. aprillis käis Reek Hitleri sünnipäevapidustustel Eesti valitsuse ametliku esindajana. Vahetuid läbirääkimisi peeti Abwehri (sõjaväeluure) šefi admiral Canarisega. Viimane käis *incognito* Eestis 1937., 1938. ja 1939. a. (kahel korral) ning võeti vastu K. Pätsi ja J. Laidoneri poolt.

1939. a. maiks-juuniks olid sõjaväelised kontaktid natsi-Saksamaaga võtnud hämmastavalt laia ulatuse. Briti allikail oli Eestist saanud Saksa kindralstaabile «avatud maa». Teati väita, et N. Reek ja Eesti sõjaväeluure ülem R. Masing saavad Abwehrilt regulaarselt suuri summasid, nagu ka välisministri abi O. Öpik. Meenutati ka, et «kamraadlikud suhted» pärinevad 1918. a. veebruarist, mil kapten N. Reek olnud okupantidele allunud «Estnische Divisioni» staabiülem. Iga kord pärast Reegi ja Canarise visiite saabus Eestisse suurel hulgal natsi-Saksamaa ohvitsere «külalistena», «stažööridena», «võõrkeelte õppijatena» (enamasti vene keele alal) või lihtsalt «puhkama». Puhati Eesti sõjaväelaagrites. Igal aastal tegi Tallinna sadamasse visiidi mõni uhiuus Saksa ristleja. 1938. a. suvel aga võeti vastu suurem Saksa sõjaväe lennuüksus. 1939. a. tegutses Eesti—Nõukogude piirile ülesseatud Saksa kaugpildistamise, samuti raadioluure aparatuur. Soome lahe majakatesse monteeritud seadmed pildistasid Nõukogude sõjalaevu. Vähe sellest, sõjavägede staabi luureosakond, mille ülemaks oli kol. R. Masing, andis üksikasjalikke vastuseid Saksamaalt pidevalt saabuvaile pikkadele küsitluslehtedele Eesti sõjaväe korralduse, sõjaväekaadri, sõjaväeehituste jm. kohta. Sadu Eesti ohvitsere võeti Saksamaa sõjakoolidesse. Hitlerlikult Saksamaalt saadud tehnilise dokumentatsiooni alusel ehitati Narva jõe taha kindlustustevööndit. Ehitustööde juht kindralmajor V. Riiberg oli selleks isiklikult külastanud Saksamaad, kust hangiti ka ehituse jaoks spetsialiste — «Festungsbaupersonali».

Pärast Saksa—Eesti pakti allakirjutamist viibis Tallinnas taas Canaris koos saatjaskonnaga, kuhu kuulusid Saksa luureässad Pickenbrook, Kleist jt. Nende sõit toimus ainult mõni päev enne Saksa kindralstaabi ülema kindral Halderi ametlikku visiiti, mis sai 1939. a. sõjaväeliste kontaktide apogeeks. Sellele kindralile oli Hitleri «Barbarossa» plaanis ette nähtud Moskva ja Leningradi vallutamisoperatsiooni juhtimine. Tema visiidi üksikasjad fikseeriti erakordse täpsusega.

● Juba 14. aprillil oli riigipea K. Päts visiidi korraldajaile teatanud, et tahab kindral Halderiga isiklikult kõnelda Oru lossis.

Propagandamaterjalid ajakirjandusele, samuti fotod F. Halderist saadeti Saksamaalt. Nende hulgas oli Saksa kindralstaabi soovitatud artikkel «Saksa tänapäeva sõjavägi».

● 26. juuni ennelõunal jõudis lennuk Saksa kindralstaabi ülemaga Eesti kohale. Enne Tallinna sõjalennuväljal maabumist tehti pikem kõrvalepõige sisemaale. Lennuväljal moodustasid vastuvõtjate juhtgrupi eranditult juba Abwehri kaastöölised N. Reek, H. Brede, R. Masing, V. Saarsen, L. Jakobsen, A. Kurgvel jt. Raporti ajal juhtus külalisel äpardus — mõõk libises käest ja kukkus maha. Ennustusi sellest kindrali sõjaõnne suhtes sellal ei tehtud, küll aga levis teade kulutulena linnas.

● 27. juunil suundus autode eskort Jägala sõjaväelaagrisse ja sealt edasi Oru lossi. Sõit toimus viperusteta. Ainult mõned ajakirjanikud tekitasid raskusi oma kombetute küsimustega: kuidas julgetakse Saksa kindralit viia Eesti väeosadesse ja sakslasi lasta rangelt salajaste objektide juurde jne. Tuli selgitada, et kõrged külalised on Eesti silmapaistvad sõbrad.

● Oru lossis esitles Saksa saadik H. Frohwein Halderit presidendile. Viimane kutsus külalised lõunalauda. Mõningaid probleeme oli olnud lauaplaani koostamisega, lõpuks jäi siiski nii, et K. Pätsi paremal käel istus kindral Halder, vasakul saadik H. Frohwein, vastas üle laua N. Reek kahe sakslase vahel. Saksa saadik arvas pärast, et tema pidanuks istuma ikka paremal käel... Aga menüü oli suviselt tagasihoidlik: külm eeltoit, aurutatud lõhe, kanapojarind, täidetud tomatid, «üllatusjäätis» ning viinamarjad Oru lossi kasvuhoonest. Pärast lõunasööki eraldusid K. Päts ja kindral Halder tunniks ajaks Oru parki.

● 28. juulil käidi suurtükipaadiga Tallinna reidil ja Aegna kindluses. Sooja ilma tõttu oli saatjaskonnale pakutud «vabariigi valge» mõnel mehel meeleolu ülemäära tõstnud. Kohe järgnes eine Saksa saatkonnas. Seal tekkis segadus lauakõnede järjekor-

(Järg 4. lk.)

SOOVIME ÕNNE ARNOLD MERILE

1. juulil saab 60-aastaseks Välismaaga Sõpruse ja Kultuurisidemete Arendamise Eesti Ühingu esimees Nõukogude Liidu kangelane Arnold Meri.

Juubilar sai laiemalt tuntuks 1941. aastal, kui ta Suure Isamaasõja teisel kuul koos rühma 415. üksiku sidepataljoni võitlejatega lõi Dno lähistel tagasi hitlerlaste rünnaku 22. Eesti Territoriaallaskurkorpuse staabile. A. Meri sai lahingus neli korda haavata, kuid pidas abisaamiseni vastu ja tõkestas tee fašistidele. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium andis 15. augustil 1941 selle mehise teo eest A. Merile Nõukogude Liidu kangelase aunimetuse. Tema rinda kinnitati Kuldtähe medal ning Lenini orden.

Nõukogude Eesti töötajad said A. Meri kangelasteost lähemalt teada Enn Kippeli, Mart Raua ja Vsevolod Višnevski kirjutistest. Neile lisandusid sõjapäevil veel Mart Raua raamatud «Nõukogude Liidu kangelane Arnold Meri» ja «Noor kangelane».

Punaarmee eesti rahvusväeosade võitlejad tundsid kangelast juba 1940. aastast, kui ta rahvaväe sõdurina astus Kommunistlikku Noorsooühingusse. EKNÜ Tallinna Komitee liikmena organiseeris ta sõjaväeosades kommunistliku noorsooühingu rakukesi, pühendas kogu oma energia poliitilisele selgitustööle ja rahvavõimu kindlustamisele.

Pärast lahingut Dno all, kust mehine võitleja meelemärkusetult evakueeriti, tuli tal tükk aega haiglas haavu ravida. Tervenemisel astus ta Moskva Sõjaväeinseneride Kooli, kus kuulis Punaarmee uute eesti väeosade formeerimisest. A. Meri saatis Eesti NSV valitsusele järgmise avalduse: «...Kui teated meie väeosade formeerimisest on õiged, palun Teie abi minu määramiseks sinna. Minu kursus lõpeb siin umbes maikuus, aga minu arvates praegu poliitjuhi abina ma võin tuua suuremat kasu, kui kolme kuu pärast leitnandina või vanemleitnandina.»

A. Meri avaldus rahuldati. 1942. aastal jätkas ta teenistust algul 249. Eesti Laskurdiviisi poliitosakonna ülema abina, hiljem 8. Eesti laskurkorpuse poliitosakonna ülema abina komsomolitöö alal. Kogu jõu, teadmised ja oskused pühendas ta sõjameeste koondamiseks Kommunistliku Noorsooühingu ümber, võitlejate kasvatamiseks Nõukogude kodumaale, rahvale ja Kommunistlikule Parteile ustavuse vaimus. Tema juhtimisel suurenesid väe-

osade komsomoliorganisatsioonid eesrindlike võitlejate hulgast ligi 10 000 uue liikme võrra. Enamik neist astus hiljem komsomoliorganisatsioonide soovitusel Kommunistliku Partei liikmeks. Suure Isamaasõja teisel aastal võeti ka A. Meri Kommunistliku Partei liikmeks.

Poliittöötajana kohtusin rindel kangelasega korduvalt ja kuulsin tema sütitavaid esinemisi. Ka hiljem, kutselise ajakirjanikuna, kui A. Meri töötas ELKNÜ Keskkomitee I sekretärina, seejärel hariduspõllul, sealhulgas Eesti NSV haridusministri asetäitjana ja I asetäitjana, olen koosolekutel ja kohtumistel kuulnud tema sõnavõtte. Seda tagasihoidlikku, tasakaalukat ja abivalmis inimest kuulates tekib alati soe tunne. Ikka meenutab ta soojade sõnadega võitlus- ja töökaaslasi ega rõhuta kunagi omaenda teeneid. Neil hetkil meenub, kuidas kangelasi iseloomustas tuntud lendur Mihhail Gromov: «Tõeline vaprus ei ole pime, läbimõtlemata samm, vägitegu, mis sooritatud hingelise vaimustuse hetkel, kus inimene ei pane tähele teda varitsevat hädaohtu. Tõeline vaprus — see on julguse ja ettevaatuse ja täpse kaalutluse seos, kõigi oma jõudude, võimete ja teadmiste ärakasutamine tarvilikul hetkel. See on tõeline vaprus. Inimene ei saa tõusta vapraks juhuslikult. Kui ta pani toime tõelise vapra teo, siis tähendab see, et ta oli vaimselt selleks ettevalmistatud ning oskas raskel hetkel avaldada kõiki oma võimeid ja teadmisi. Ohtlikud, erakordsed olud osutusid tema hingeelu ja tahtejõu ettevalmistamise eksamiks. Inimene, kes vastu peab sellele eksamile, on vapper inimene.»

A. Meri on just selline sõja- ja rahuaja kangelane. Reservpolkovnikuna ja komsomoliveteranina on ta aidanud noorte hulgas sõjalis-patriootlikku kasvatustööd korraldada. Peale selle on ta ühiskondlikust elust aktiivselt osa võtnud EKP Keskkomitee liikmena (1948—1950), NSV Liidu Ülemnõukogu saadikuna (II koosseis). 1945. aastal osales A. Meri ülemaailmse demokraatliku noorsoo konverentsil, kus ta valiti Ülemaailmse Demokraatliku Noorsoo Föderatsiooni Nõukogu liikmeks. Hulk aastaid töötas A. Meri Eesti NSV Rahukaitsekomitee presiidiumi liikmena ja aseesimehena.

Hiljuti valiti A. Meri Välismaaga Sõpruse ja Kultuurisidemete Arendamise Eesti Ühingu esimeheks.

Soovime töökale ja südamlikule inimesele juubeli puhul palju õnne ja edu edaspidistes ettevõtmistes.

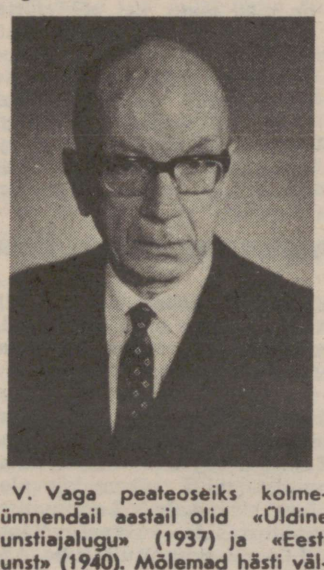
AUGUST PÄHKLIMÄGI

PROF. VOLDEMAR VAGA 80-AASTANE

29. juunil saab 80-aastaseks kunstiteaduste doktor professor Voldemar Vaga. Pikaajaline ja tulemusrikas töö kunstiajaloo uurijana koos õppejõutegevusega Tartu Ülikoolis asetavad ta silmapaistvale kohale eesti kultuuriloos.

V. Vaga õppis Tartu Ülikoolis kunstiajalugu 1920—1926, magistrikraad anti talle uurimuse eest «Tartu ülikooli arhitektid». Juba üliõpilasena oli ta asunud tööle oma õpetaja, professor H. Kjellini rajatud kunstiajaloo kabinetti. Tartu Ülikool on jäänud tema põhiliseks töökohaks, äsja lõppenud õppeaastalgi luges ta ulatuslikku loengukursust. 1925—1940 oli V. Vaga ka «Pallase» kunstiajaloo lektor. Aastail 1928—1929 täiendas ta end Pariisis Sorbonne'i ülikooli juures, mitmed teisedki välisreisid aitasid süvendada tal üldise kunstiajaloo tundmist.

V. Vaga teadlaseks kujunemise aastatel arenes Tartu Ülikooli juures välja omailmeline kunstiajaloo koolkond, kelle peamine huvi koondus meie vanemale kunstile, eriti arhitektuurile. Seda koolkonda, kuhu kuulub ka V. Vaga, iseloomustab ajaloolis-võrdleva meetodi ja stiilikriitilise analüüsi järjekindel rakendamine, mis viis vabanemisele baltisaksa kunstiloolaste seni valitsenud ühekülgsetest seisukohtadest ja lõi aluse eesti kunsti kohalikest tingimustest välja kasvanud omapära arvestavale uurimistööle. Tartu Ülikooli kunstiajaloo koolkonna kujunemisel oli eriti tähtis professor S. Karlingi ja tema õpilaste prof. A. Tuulse jt. tegevus. Viimase järglaseks sai sõjajärgseil aastail Tartu Riikliku Ülikooli kunstiajaloo professori kohal V. Vaga.

V. Vaga peateoseiks kolmekümnendail aastail olid «Üldine kunstiajalugu» (1937) ja «Eesti kunst» (1940). Mõlemad hästi välja antud ja rikkalikult illustreeritud raamatud võitsid kunstihuviliste laialdase poolehoiu. Esimene neist on oma ülevaatlikkuse ja ääretult rikka faktilise materjaliga kujunenud usaldusväärseks käsiraamatuks kuni tänapäevani. Samuti on säilitanud oma väärtuse V. Vaga «Eesti kunst» kui esimene eesti rahvusliku kunsti terviklik üldkäsitlus.

Sõjajärgsetel aastatel on V. Vaga oma teaduslikus töös pühendunud keskaja arhitektuuri ajaloole. 1964. aastal kaitses ta doktoriväitekirja teemal «Eesti keskaegne arhitektuur». Selle töö seisukohad kajastuvad ka 1965. aastal ilmunud «Eesti arhitektuuri ajaloos», mille üheks põhiautoriks on V. Vaga. 1967. aastal autasustati nimetatud teost Nõukogude Eesti preemiaga. Keskaegse kunsti kõrval on V. Vaga põhjalikult süvenenud XIX sajandi kunsti Eestis. Ta on avaldanud sel teemal kaks mahukat monograafiat: «Kunst Tartus XIX sajandil» (1971) ja «Kunst Tallinnas XIX sajandil» (1976).

Enamus meie kunstiteadlastest, kes sõjajärgseil aastail on asunud tööle Tallinna ja Tartu kunstimuuseumidesse, Teaduste Akadeemia kunstiajaloo sektorisse, kunstiinstituuti jm., on professor V. Vaga õpilased. Paljud tema kasvandikest on jõudnud väitekirja kaitsmiseni, professor V. Vaga on neile kõigile olnud oponendiks.

Professor V. Vagal on hinnatav koht eesti kunstiteaduse arengus. Teda juubeli puhul õnnitledes soovime talle jätkuvat jõudu edasiseks tööks.

MART ELLER

PARIMAD NOORED PÕLLUMAJANDUSSPETSIALISTID

Tartus proovisid jõudu teadmistes-oskustes meie vabariigi noored põllumajandusspetsialistid. Kutsevõistlused toimusid neljal erialal: selgitati välja parim agronoom, zootehnik, mehaanik ja ökonomist.

Kui kohtunikud eesotsas peakohtuniku, Eesti Põllumajanduse Akadeemia agronoomiateaduskonna dekaani dotsent Paul Kuldkepiga olid oma kokkuvõtted teinud, selgusid võitjad. Parimaks nooreks agronoomiks osutus Valga rajooni Karula sovhoosi peaagronoom Enn Teder. Zootehnikutest sai esikoha III kursuse üliõpilane Egon Palts. Mehaanikutest oli võidukas Jõgeva rajooni M. Lillevere nimelise kolhoosi insenertehnoloog Tiit Hakkaja ja ökonomistidest Viljandi rajooni «Vambola» kolhoosi peaökonomist Vello Tafenau.

Kokkuvõtted tehti ka võistkonniti: esimeseks tuli EPA I, teiseks Valga rajooni ja kolmandaks Põlva rajooni võistkond.

KÜLALINE LÕUNAMANDRILT

Tallinnas viibis Austraalia Sydney Ülikooli geoloogia ja geofüüsika teaduskonna professor doktor Barry Webby, kes on teadusringkondades tuntuks saanud põhiliselt oma ordoviitsiumi ajastu stratigraafia ja kivististe kohta käivate uurimustega. Uus-Meremaalt pärinev ja Inglismaal doktoreerunud teadlane on Rahvusvahelise Paleontoloogide Assotsiatsiooni viitsepresident, Rahvusvahelise Stratigraafia Komisjoni ordoviitsiumi ajastu alamkomisjoni liige ja rahvusvahelise erialaajakirja «Alcheringa» toimetaja, seega igati tunnustatud teadusemees. Eestisse ei toonud B. Webby't siiski mitte organisatsioonilised ülesanded, vaid huvi meie vabariigi geoloogilise läbilõike vastu.

Uurinud oma praeguse koduosariigi — Uus-Lõuna-Walesi ordoviitsiumi stratigraafia küsimusi, on professor Webby kasutanud etalonina Eesti stratigraafilist liigestust kui omamoodi detailset ajaskaalat geoloogiliste sündmuste järjestuse fikseerimiseks. Tema tööde kaudu on sellised geoloogiliste lademete nimetustena kasutatavad kohanimed nagu Aseri, Kunda, Jõhvi, Keila, Vormsi jt. tuntuks saanud ka kauge Rohelise Mandri teistele eriteadlastele. Nüüd leidis professor Webby sobiva võimaluse uurida oma silmaga, mismoodi Eesti kivimid ja kivistised välja näevad.

ENSV Teaduste Akadeemia Geoloogia Instituudis vaatas külaline läbi rea kollektsioone ja preparaate, võrdlemaks meie kivistisi Austraalia, Uus-Meremaa ja Tasmaania omadega, kusjuures tema erilise huvi objektiks olid vaieldava süstemaatilise kuuluvusega korallilaadsed kivistised — stromatoporaadid, mille uurimisega on mitmekülgne Austraalia teadlane viimasel ajal tegelnud. Lasnamäe paekalda järsakul sai professor Webby kontrollida oma raamatuteadmisi meie alam- ning keskordoviitsiumi kihtide iseloomu ja liigestuse osas. Ülikooli õppejõuna huvitus B. Webby ka geoloogide ettevalmistamisest Tartu Riiklikus Ülikoolis. Seepärast võeti ette sõit Emajõelinna. Oli meeldiv tõdeda kauge külalise ootamatult suuri eelteadmisi Eesti geoloogia ja geoloogide kohta, täheldada lugupidamist Tartu Riikliku Ülikooli ja TA Geoloogia Instituudi kui geoloogiliste õppe- ja teadusasutuste vastu. Küllap sellest ka lahkumisel Geoloogia Instituudi direktorile dr. D. Kaljole lausutud sõnad: «Külastame teid sellepärast, et teil on, mida vaadata ja millest õppida.»

H. NESTOR,
TA Geoloogia Instituudi vanemteadur

EKSLIIBRISEHUVILISTE SUVEPÄEVAD

Agaralt tegutsevad Eesti NSV Raamatuühingu ja Kunstnike Liidu juhendamisel eksliibrisehuviliste klubid. Suuremad neist on Tallinnas, Tartus ja Kohtla-Järvel ning hiljuti loodi see ka Pärnus. Osa võtab neist sadakond eksliibrisesõpra.

16. ja 17. juunil tulid asjahuvilised kokku suvepäevadele Pärnu rajooni Kablisse, et vahetada mõtteid senitehtu üle, vastastikku täiendada oma kollektsioone ning maitsta suviseid rannamõnusid. Külla oli tulnud bussitäis eksliibriseharrastajaid ka Lätimaalt koos tuntud kunstniku, Kunstiakadeemia professori Pēteris Upītisega. Kohal oli samuti mitmeid teisi eksliibriseloojaid, keda tänati lillede ja suveniiridega. Tallinna klubi esindaja Leida Soom andis põgusa ülevaate rahvusvahelistest eksliibrisekongressidest.

Suvepäevadel märgiti ka Kablis elava isetegevusliku kunstniku Johannes Juhansoo hiljutist 60. sünnipäeva. Välja oli pan-

dud valik tema loodud rohkem kui 700 eksliibrisest. Eesti Raamatuühingu aseesimees Raimond Potisepp tänas J. Juhansood eksliibriseharrastuse edendamise eest ja andis talle kätte Raamatuühingu aukirja.

E. VINGISSAR

ERAPOOLETUS...

(3. lk. järg)

raga: Frohweinile vastas O. Öpik, kuna aga Laidoner oli selle kõne endale reserveerinud. Pahandust jätkus pikaks ajaks...

Pärast saatkonnast naasmist kutsus kindral Halder enda juurde hotelli Eesti sõjavägede staabi luureosakonna kolm ohvitseri V. Saarseni, A. Kurgveli ja A. Kristiani.

● Õhtusöögi andis külalise auks oma Viimsi mõisas kindral Laidoner. Mõnusa lauasistumise järel jalutas ta kindral Halderiga mõisa pargiteedel.

● 29. juuni hommikul, kui külalised enne ärasõitu hotellis kohvi jõid, ilmus sinna sõjavägede staabiülem N. Reek, kes andis oma Saksa kolleegile üle sügavalt sümboolse «meene» — uhkes nahkköites Eestimaa kaardi (1:200 000). Siis sõideti lennuväljale. Kell 8.30 startis lennuk külalistega ning võttis suuna Saksamaale...

Halderi-Pätsi tunniajalise jalutuskäigu ajal räägitust ei saa ajalugu eales teada üksikasju. See-eest Viimsi mõisas toimunud *tête-à-tête'i* kohta on rääkinud J. Laidoner, et kindral Halderit huvitas Nõukogude Liidu mobilisatsioonivõime, sõjatööstus, õhujõud, transpordisüsteem. Seega täpsustati üksikasju võimaliku sõja puhuks. Ja võib-olla kõneldi ka lähematest kavadest.

Mõistagi oli sellelgi sündmusel järelkajasid. Juba Canarise salajast külaskäiku võeti Londonis üsna tõsiselt, nagu teatas saadik A. Schmidt. Pärast Halderi reisi kirjutas Briti konsul W. H. Gallienne kohtumisest K. Selteriga, kellele ta ütelnud:

«Eesti riigimehed kõnelesid mulle viimaste aastate jooksul mitmel korral, et nad võtavad vastu Saksa abi, kuid keelduvad Nõukogude abist, et lüüa tagasi Saksa agressiooni... See pole neutraliteet ja võib anda Nõukogude valitsusele põhjust väita, et Eesti pole kompetentne ise otsustama, kas talle abi on vajalik. Veel enam, siin ei esine kallaletunge mitte üksnes Inglismaa vastu, vaid minu informatsiooni järgi kaldub Eesti muutuma saksameelseks... ja Eesti valitsus arvatavasti õhutab seda.»

Niipalju Eesti «neutraliteedist» 1939. a. kevadel ja suvel.

T. SOOME

NATUKE NAGU LASTEAED, NATUKE NAGU KOOL

«Katseklass» — teatab silt ühel uksel, «Magala» — seisab teisel. Nende kahe ukse vahel ruumikas fuajees asub klaver, millel õpetaja Heli Pastak parajasti tantsulugu mängib. Ühed lapsed seisavad ümberringi ja laulavad kaasa, teised kuulavad siin-seal rütmiga kaasa õõtsudes, kolmandad on tantsuks paari võtnud. On ka neid, kes alles uksest sisse astuvad. «Tere hommikut!»

Kella kaheksast üheksani kestab kogunemise ning sisseelamise aeg. Tartu 3. Keskkooli kuueaastased õpilased käisid oma esimese kooliaasta viimaseid päevi, kui neist pilte tegime. Oma esimestele kuueaastastele õpilastele sisustas kool küllalt avarad ja ilusad ruumid. Katseklassile eraldati üks koridoritiib koos abiruumidega pesemiseks, enese korrastamiseks.

Koolitee alustamine kuueaastaselt, isegi viieaastaselt, ei ole maailmas enam midagi erilist. Meil siiski alles eksperimenteeritakse, et leida see kõige sobivam vorm ja sisu. Nii et varasema hariduse nõutamise juures ei lüheneks mängude aeg — lapsepõlv.

Kooli abituriendid, noored kunstnikud, on katnud mõned seinad lõbusate maalingutega. Klass loob koduse tunde; kõik, millega see sisustatud, aitab õppida nii, et igavus ega tüdimus ligi ei kipuks, et mõte tunni ajal mängudele ei libiseks. Tund ise veerebki mängulist rada, tarkus tuleb läbi teadmistemängu.

Looduslugu ja emakeelt, maateadust ja emakeelt, matemaatikat ja emakeelt — neid võetakse käsikäes, ja üldse kõiki aineid paralleelselt. Sekka laulu, võimlemist.

... Kuueaastane, kes lõpetab esimest koolitalve, jutustab soravalt, et päikegi ei vaata niisama mõnuldes taevast alla, vaid töötab. Tema töö viljad võrsuvad mullast. Näiteks kasvatab õitsema võsaülase, äratab lendama imeilusa liblika — päevapaabusilma, küpsetab valmis leivavilja. Oi, päike on töökas! Ja lapsed tõusevad püsti, näitavad, kuidas lill kasvab, kuidas õis avaneb. Aga sõna «päike» kirjutatakse tahvlile.

Õpetaja lülitab aparaadi surisema ning ekraanil vahelduvad värvilised pildid. Nüüd saab igaüks näidata, mida teab loodusest või arvutamisest, maa- või linnaelust, kenast käitumisest või liiklusohutusest.

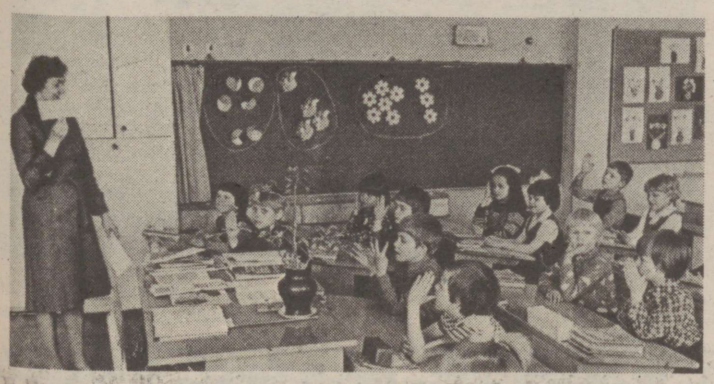
«Ümbritsev elu ja loodus» — nii nimetatakse üht peamist õppeainet. Sealjuures hindeid ei panda, kiidetakse suusõnaliselt, koduülesandeid ei anta.

Päev on mitmekesist askeldust täis: mängud, emakeel, söömine; võimlemine või rütmika, laulmine, matemaatika; õueskäik, tund, söömine, tund ja uneaeg; sööma, joonistamavoolima, õue ... Tunnid on tegelikult pooltunnid, õuest minnakse ka kaugemale mängima või teadmisi koguma.

Igaühe riidekapis leidub võimlemiseks dress või tantsuks kostüüm. Viimasel koolipäeval kanti isadele-emadele, ka mõnedele vanaemadele-vanaisadele, õdedele-vendadele ette kirev peokava. Kõigil oli seljataga edukas koolitalv, seda tunnistasid vanemate õpilaste kujundatud tunnistused heade sõnadega.

Esimene katseaasta Tartu 3. Keskkoolis lõppes. See oli mõneti enesetäiendamise aasta ka kogenud õpetajatele — Heli Pastakule ja Tiiu Lepale. Eesti Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudi algõpetuse sektorilt saadavad juhised tuleb ikkagi õpetajal oma mõttetöös ning pedagoogiliste kogemuste võrdlemise abil läbi töötada, käepäraseks vormida. Seejuures pole suuri üldistatud kogemusi veel ka kolleegidelt võtta: samasugune katseklass töötas esma-aastat Tartu 12. Keskkoolis ning pole ka 10. Keskkooli või Tartu rajooni Luunja Keskkooli mitmeaastane kogemus veel eeskujuks kinnitatud. Katseline kuueaastaste koolivõtmine laieneb. Õpilastele ning vanematele see meeldib. Küllap õpetajadki oma probleemid õnnelikult lahendavad.

ELLI ZIMMER
Vello Marandi fotod

PROF. BRUNO LUKK 70

Eesti NSV rahvakunstnik professor Bruno Lukk on Tallinna Riikliku Konservatooriumi üks tugisambaid. Ta on silmapaistev klaverikunstnik, suurepärane pedagoog ja mitte vähem andekas ka juhtimistöös, kui meenutada, et ta oli konservatooriumi klaverikateedri juhataja aastail 1940—1941 ning 1944—1967, millele lisaks täitis 1948.—1955. a. õppeasutuse direktori kohusetäitja ja hiljem asetäitja vastutusrikkaid ülesandeid õppeja teadustöö alal. Alates 1972. a. on B. Lukk klaverikateedri professor-konsultant: ta on andnud viimastel aastatel oma meisterliku pedagoolise loomingu viljana vabariigi muusikaelule juba nimekaid ja laia kuulajaskonna poolehoiu võitnud noori klaverikunstnikke nagu Kalle Randalu ja Ivo Sillamaa.

B. Lukk õppis Tartus M. Baetge juhendamisel, lõpetas 1928. a. eksternina Läti Konservatooriumi ning täiendas end siis nimeka pedagoogi L. Kreutzeri juures Berliinis. Õpingutele järgnenud kontserttegevus (1930—1934) viis noore ja energilise pianisti läbi paljude maade — Belgia, Taani, Prantsusmaa, Inglismaa, Itaalia ja Maroko, rikastades teda nii esinemiskogemustega kui ka mitmekesise ja huvitava repertuaariga, millest ei puudunud kerge muusikagi. Naasnud kodumaale, jätkas B. Lukk kontserteerimist, kuid hakkas huvi tundma ka pedagoogilise töö vastu: andnud esialgu eratunde, alustas ta 1939. a. tööd Tartu Kõrgemas Muusikakoolis, 1940. a. aga kutsuti eriala õppejõuks ning kateedrijuhatajaks Tallinna Riiklikku Konservatooriumi.

Sellest ajast peale on B. Lukk jäänud lahutamatult seotuks konservatooriumi murede ja rõõmudega, pühendades oma talendi jäägitult Nõukogude Eesti muusikakultuuri väljaarendamisele. B. Lukk oli juba Suure Isamaasõja ajal, Jaroslavli-päevil loodud Eesti Kunstiansamblites üks agaramaid nõukogude heliloomingu propageerijaid. Täiendades pidevalt oma kontsertrepertuaari uute teostega, eriti kaasaegsete heliloojate uudisloominguga, rakendas B. Lukk oma kogemusi kohe ka pedagoogilises töös, laiendades sellega üliõpilaste ja lähemate kolleegide repertuaarialaseid teadmisi ning arendades neis

kunstimõistmist ja -maitset üldse. Sõjajärgses Tallinna Konservatooriumis oli B. Lukk vaieldamatuks autoriteediks, kelle käest võis alati kõike küsida ja kes teadis alati kõigele vastata. Ta on jäänud selleks tänaseni.

Interpreedi ja pedagoogi mahuka töö kõrval juhtis B. Lukk edasi ka klaverikateedrit. Veelgi hõivatumana näeme teda tegutsemas aastatel 1948—1955, kui professor Lukk võttis oma õlgadele ka konservatooriumi rektori kohusetäitja ning õppe- ja teadusala prorektori vastutusrikkad ülesanded. Ning vaatamata suurele töökoormusele jätkas oma esinemisi ka Jaroslavlipäevist alguse saanud klaveriduo Anna Klas — Bruno Lukk. Palju aastaid köitis kontserdipubliku tähelepanu nende kahe klaverikunstniku kõrgetasemeline esinemiskultuur ja huvitavad programmid, mis kindlustasid neile täissaalid publikult nii Eestis kui ka külaliskontsertidel teistes liiduvabariikides. Energiat ja töölusti ansamblimänguks on B. Lukil jätkunud alati — seda koostöös alates kõige nimekamatest kunstimeistritest kuni kõige noorematen. Loominguliselt rikastav on niisugune koostöö olnud kõigile, kellel on olnud võimalik prof. Lukiga koos muusikat teha.

B. Luki klaveriõhtutelt või esinemistelt sümfooniaorkestriga on kuulajal alati olnud võimalus midagi sügavas hingesopis endaga kaasa viia, olgu see kas tutvus uue, senitundmatu heliloominguga, teose omamoodi vaatenurgaga tõlgitsus, meeliköitva viimistlusega ettekanne või lihtsalt (kuid ometi kõige raskemini saavutatav) helitöö kujunditemaailma meisterlik edasiandmine. Sügavuti tunnetatud teose ideestik on B. Luki mängus alati esiplaanil. N.-ö. klahvide klõbistamist ilma teose allteksti lahtimõtestamiseta ei ole maestro kunagi tunnistanud.

Selles vaimus on B. Lukk jaganud oma kunsti- ja elutõdesid heldelt noorematele põlvkondadele juba 40 aastat. Tema juures õppust saanute arv ulatub nüüdseks ligi seitsmekümneni.

Vahendades lakkamatult noortele oma teadmisi ja tõekspidamisi, kujundades mitme aastakümne kestel järjekindlalt konservatooriumi klaverikateedri teaduslik-metoodilist palet, süvendades ansamblimängu väärt traditsioone, jäädvustades pidevalt helisalvestusse klaverimuusika paremikku, läkitades aastaaastalt oma õpilaste näol ellu järjest silmapaistvamaid noori klaverikunstnikke, istudes kannatlikult kõikidel kateedri tööga seotud üritustel ning ilmudes õppetööle ikka punktipealse täpsusega — niisugusena tunneme professor Lukki läbi aegade. Tema kunstnikuisiksus ja sellega tihedalt läbipõimunud tegevus tervikuna, nüüdseks juba väljakujunenud koolkonnana, on hindamatu osa meie vabariigi muusikakultuuri praegusest ja edasisest arengust.

Jõudu edaspidisteks aastakümneteks!

HELJO SEPP

AKADEEMIK AARNE PUNGA JUUBELIKS

30. juunil tähistab oma 70-ndat sünnipäeva meie vabariigi üks tuntumaid loomakasvatusteadlasi Eesti NSV Teaduste Akadeemia akadeemik, põllumajandusteaduste doktor Eesti NSV teeneline teadlane, Eesti Põllumajanduse Akadeemia põllumajandusloomade aretuse kateedri juhataja professor Aarne Pung.

Samaaegselt täitub tal ka 43 aastat teaduslik-pedagoogilise tegevuse algusest. A. Pung sündis 30. juunil 1909. aastal Kõnnu vallas Harjumaal talupidajate perekonnas. Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonna lõpetas ta 1936. a. diplomeeritud agronoomina ning seejärel töötas mitme aasta vältel ülikooli loomakasvatuse katsejaamas assistendina. Suure Isamaasõja ajal teenis A. Pung algul Nõukogude armees, seejärel sai temast teadur Timirjazevi-nim. Põllumajanduse Akadeemias. 1945. a. asus ta tööle Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonna agronoomia ja plaanimajanduse kateedri juhatajana ja kaitses 1946. a. kandidaadiväitekirja «Tõuaretustöö aluseid Eesti NSV piimakarja taastamisel» ning talle anti põllumajanduskandidaadi teaduslik kraad.

«Eesti NSV kohalike veisetõugude kujunemine ja edaspidise parandamise teed» — niisugusel teemal valmis A. Pungal doktoriväitekiri aastal 1952. 1952.—1956. a. töötas A. Pung Eesti NSV Teaduste Akadeemia Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudis, algul sektorijuhatajana, hiljem direktorina. Samal ajal oli ta ka õppejõuks kõrgemates õppeasutustes. 1965. aastast pühendas

A. Pung end täielikult õppetegevusele Eesti Põllumajanduse Akadeemia põllumajandusloomade aretuse kateedri juhatajana. Teaduslikke töid on A. Pungal üle 120 nimetuse, nende hulgas mitu suuremahulist monograafiat. 1952. a. ilmus tal raamat «Produktiivloomade plaanilise aretuse alused». Ühes oma suuremas töös «Eesti NSV produktiivse loomakasvatuse arendamine» analüüsitakse produktiivloomade arvulise arendamise ja produktiivsuse tõstmise küsimusi ning tehakse ettepanekuid tõuloomakasvatuse parandamiseks.

1954. aastal anti juubilarile professori kutse ning ta valiti Eesti NSV Teaduste Akadeemia korrespondentliikmeks. Ta on kahekordne Nõukogude Eesti preemia (1948. a. ja 1965. a.) laureaat. 1969. a. valiti A. Pung Eesti NSV Teaduste Akadeemia akadeemikuks põllumajandusloomade selektsiooni alal.

Juubilar on aktiivne ka ühiskondlikus elus. Ta oli aastail 1955—1963 Eesti NSV Ülemnõukogu saadikuks, on juhtivalt tegev mitmetes üleliidulistes ja vabariiklikes erialanõukogudes, seltsides, komisjonides ja kolleegiumides. A. Punga on autasustatud Tööpunalipu ordeni ja Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjadega.

AKSEL PAAL

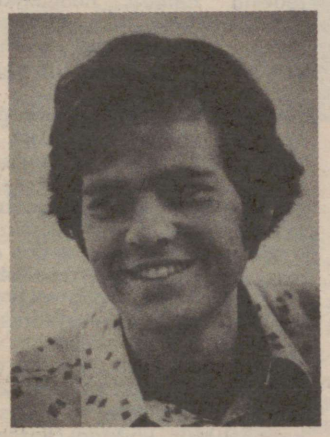
noortest ● noortele noortest ● noortele noortest ● noortele noortest ● noortele

Hetk VEKSA Ühingu II kultuuriseminari avamiselt.

Thomas Niit, raalitehnik (Rootsi):

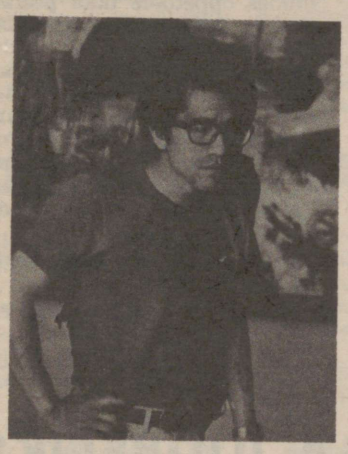
«Mulle isiklikult meeldib kõige rohkem asjaolu, et

käesoleva seminari kestvus on eelmisest pikemaajalisem. See toob kaasa mitmeid eeliseid. On laiendatud käsitletavate probleemide ringi, jääb rohkem aega tutvuste sõlmimiseks. Saame palju parema ja laialdasema pildi teie majandusest ja kultuurist.

Minu jaoks on seminarist osavõtt kõige tähtsam seepärast, et saan tutvuda tänapäeva Eestiga, tema kultuurieluga, saan täiendada oma eesti keele oskust.

Kõike siin nähtut ja kuuldut püüame tutvustada ka oma Rootsis elavatele kaasmaalastele. Kavas on 14. juulil Rootsis Veskijärvel korraldada Metsaülikooli seminar teie üritustel nähtust.»

Kazuto Matzumura, Helsingi Ülikooli stipendiaat (Jaapan):

«Võib tunduda naljakana, et kaugelt tulnud jaapanlane õpib soome-ugri keeli.

Huvi nende keelte vastu tekkis mul umbes 5—6 aastat tagasi. Aktiivsemalt hakkasin õppima soome keelt paari aasta eest. Ja kui avanes soodne võimalus ennast täiendada Helsingi Ülikoolis, võtsin selle rõõmuga vastu.

Teie seminarist sain kuulda praegu Helsingi Ülikoolis õppejõuna töötavalt Tõnu Seilenthalilt. Ning kuna kasutan igat väiksematki võimalust enesetäiendamiseks ja mulle lahkesti vastu tuldi, siis saigi minust teie seminari tähelepanelik kuulaja.

Eesti ja soome keel tunduvad väga sarnased, soome keelt osates ei ole eesti keele lugemisega suuri raskusi, küll aga on raskem aru saada kõnekeelest, see nõuab juba pikemaajalist praktikat.

Kuigi ma veel kõigest sellel seminaril kuuldust sajaprotsendiliselt aru ei saanud, loodan, et VEKSA Ühing annab seminari materjalid välja brošüürina, ja siis on mul võimalik oma lünki tasa teha.

Tallinnas olen teist korda. Olen näinud teie talve ja kevadet. Olen vaimustatud Tallinna vanalinnast, Eesti sõbralikest ja külalislahketest inimestest.»

Huviküllaselt möödus päev Kadriorus, A. H. Tammsaare majamuuseumis

Kui möödunud aasta veebruarikuus tähistati Nõukogudemaa tähtsaimas kunstitemplis, Moskva Suures Teatris eesti kirjandusklassiku, UNESCO aastalaureaadi Anton Hansen-Tammsaare sajandat juubelit, mäletan, pääsesin vaevu läbi kümnete ning kümnete sellele õhtule piletisoovijate seast (nende vool algas juba metroojaamast). Ja kui siis istusin selles hiigeltemplis paljudest rahvustest eri kutsealade eri vanusepiiriga inimestest ümbritsetuna ning lavalt, Riikliku Akadeemilise Meeskoori mehise meestelaulu taustal kostus äkki Tammsaare õe Marta Hanseni imearmas koduselt soe lauluhääl — «Kaua mina käisin karjateedel, sink sale proo, mis mina nägin metsateedel, sink sale proo...» — mõtlesin sel õhtul ikka ja taas kultuurisuhete ja -nähtuste võimest ulatuda kaugemale ühest perekonnaringist, isiklikust saatusest või rahvuste piirist. Ja mõtlesin kultuuri omapärast luua seesmiselt kindlaid mõistmise sidemeid inimeste vahel — vaatamata aja möödumisele ning kuitahes suurtele geograafilistele vahemaadele. Analoogiliste mõtete valduses olen nüüdki, mil Eestis leiab aset VEKSA Ühingu teine kultuuriseminar. Sel osaleb kakskümmend viis võõrsil elavat meie kaasmaalast: kultuuriseminarile tuli noori Rootsist, USA-st, Kanadast ja Lääne-Saksamaalt. Teiste hulgas võtab seminarist osa ka Helsingi Ülikoolis soome-ugri keeli õppiv jaapani noormees Kazuto Matzumura. Tema eestikeelses kõnes aimatav soov sõnade ja mõistete täpsuseks ning elunähtuste avaramaks mõistmiseks viib kirjanik Friedebert Tuglase poolt lehekuus 1954 kirja pandud mõtteile, et «iga inimene on punkt oma tutvuste, suhete, vahekordade ringi keskel /— — —/. Oleme kaudselt seotud kogu rahva, inimkonna ja selle arenemisjärkudega. See on katkematu ahel ajas ja ruumis...»

Selles on ka VEKSA Ühingu kultuuriseminari mõte: kutsuda võõrsil elavaid kaasmaalasi meie emakeele lätteile ning avada neile Nõukogude Eesti kultuurielu sügavamaid juuri, eri ilminguid ning seaduspärasusi aegade vältel — meie esivanemate karjateedel astumisest kuni tänapäevani välja.

Kultuuriseminari programm on olnud tihe. Nii oli ülemöödunud teisipäev teatripäev, kolmapäev — keelepäev, neljapäev — kunstipäev, reede — kirjanduspäev... Laupäev ning pühapäev olid kantud looduse temaatikast (seminar toimus Lahemaal), selle nädala esmaspäeva hommik viis väliseestlasi meie muusikamaailma, eile kohtuti Eesti filmiloojatega.

Täna on seminaristid aga Tartu mail Emakeele Seltsi poolt korraldataval traditsioonilisel akadeemik J. V. Veski päeval, mis temaatiliselt kannab alapealkirja «Eesti kirjakeele sõnavara allikad». Ja taas meenub Marta Hanseni laul ja selle read «sul on kodus seitse venda, seitse venda, seitse selga...». Nõnda viib mõttesümboolika aimusele, et seminarilt saab väliseestlane küllap avara informatsiooni «seitsme venna tegemistest» ja selle kaudu tekivad uued tutvused, suhted, mõistmised, «katkematu ahel ajas ja ruumis», uued võimalikud rajad tulevikus.

SIRJE ENDRE

Seminarist osavõtjad tutvuvad näitusega Kunstihoones
D. Prantsu fotod

Maie Vainumäe, võimlemisõpetaja (Saksa FV):

«Käesolev on juba mu viies külaskäik Eestisse. Seminarile tulekuks sain kutse käesoleva aasta jaanuaris, viibides Eestis VEKSA Ühingu korraldatud uue aasta vastuvõtul. Kuna mulle pakkus seminari teemadering huvi, sest pean enda jaoks tähtsaks eesti keele praktiseerimist, siis võtsingi taas Tallinna-sõidu ette. Kus siis saab veel paremini tutvuda Eesti teatri- ja kunstieluga, kus veel rohkem kuulata ja rääkida eesti keelt?

Seminari ajal sain kohtuda oma vanade sõprade ja tuttavatega, sõlmida uusi tutvusi. Ja sellepärast on minu suurimaks sooviks, et VEKSA Ühingu seminarid muutuksid traditsioonilisteks, et väliseestlaste noor põlvkond võiks paremini õppida tundma elu tänapäeva Eestis.»

Tiina Allik, Yale'i Ülikooli usuteaduse aspirant (USA):

«Mulle on seni kõik äärmiselt huvitav olnud. Eriti just teatriprogramm üllatas mind, ma ei kujutanud ette, kui elav teater siin tegelikult on. Tunnistan, et olin vahepeal teatrielust üsna võõrdunud, nähes aga teie «Hamleti» lavastust Draamateatris ning Tammsaare-kompositsiooni (P.-E. Rummo kompositsioon «Ramilda-Rimalda» Eesti NSV Riiklikus Noorsooteatris — Toim.), tärkas mul taas suur huvi teatri vastu.

Kuigi mu igapäevane keel on inglise keel, arvan, mu juured on kinni eesti keeles, see on baas. Eesti keel on mulle üldse palju mõjuvam kui näiteks inglise keel. See kehtib eriti luuletuste suhtes. Mulle oli väga sümpaatne, kui toredasti kirjandusteadlane Mart Mäger analüüsis seminaril Jaan Kaplinski luuletust. Oleksin meelsasti rohkem kuulanud midagi luule alalt, ehkki mõistan, et seminaril on püütud arvestada kõikide huvisid ja sellepärast näeb kavagi välja nõnda paljuhõlmav.»

Jaanilaupäevaõhtul Lahemaal

«Jaanipäevaks kõrgeks
kasvand rohi,
rinnust saadik sirgund
kastehein.
Jaaniõhtul süüdatakse tuled,
aastas ainult korraks
sünnib see.»

Nii ütleb laulusalm.

Et Eestimaa on väike, seda tõendas asjaolu, et jaanitulele Altja Kiigemäele oli tulnud rahvast Tallinnast ja Tartust, Pärnust ja Rakverest, Sõrvest ja Säärest. Et Eestimaa on suur ja tema rahvakunstipärand rikas, seda näitas Lahemaa Rahvuspargi rahvamuusikaansambli (juhatab Viivi Aasamäe) ja Ilumäe kolhoosi tantsurühmade (Leoniide Viires) omapäraselt mitmekesine, paljusid laule, tantse ja pillilugusid hõlmav jaaniõhtu programm.

Altja Mäekõrtsi ees põles jaanituli, mille kuma paistis kaugele üle maa ning mere ja mille otsekui sõsartuled valgustasid jaaniõhtul siin-seal loites radu kõigile neile, kes otsisid sõnajalaõit.

Lahemaa jaanitule ääres olid laupäeva õhtul ka VEKSA Ühingu seminarist osavõtjad, kes olid oma arvamustes üsna üksmeelsed:

«Tubli eesti jaanipäev! Tunneme end siin kodus.»

Tõnu Tormise foto

noortest ● noortele noortest ● noortele noortest ● noortele noortest ● noorte

SUKKA KÄIB ON ÄRGUS 3

(«Kodumaas» nr. 24)

Salme Rull: Nägin, kuidas tapeti lapsi. Timukas võttis jalast kinni, laskis pähe ja viskas kraavi. Mullaga hädavaevalt kaetud laibavirnast paistis välja käsi ja jalgu... Hiljem aeti meid, nagu teisigi mahalaskmispaiga lähedal elavaid peresid, kodudest välja... Saabus 1943. aasta. Toodi kohale juudi rahvusest vangid, kes pidid olema pärit Tšehhoslovakkiast. Nad vedasid kohale puid, tapakoht piirati planguga, algas väljakaevatud ohvrite põletamine. Hirmus laibalehk ja kõrbehais kandus kilomeetrite kaugusele. Osa põletajatest suri nälga ja haigustesse, kes üle jäid, aeti meie talu sauna ja põletati elavalt koos hoonega.

Peatimukas Linnas mõistis aegsasti, et kättemaks ei jää tulemata. Maikuuks 1942 oli tema «töö» lõpetatud, ligi 12 000 inimest mõrvatud. Linnas, see lakksäärikutega «vironus» ja massimõrvar, astus nn. politseiüksustesse. 1944. a. sügisel õnnestus tal põgeneda välismaale ja ta varjab end nüüd USA-s ega häbene osa võtta ka nn. Eesti päevadest.

Surmalaagri sünd

1942. aasta südasuvi oli lämmatavalt kuum. Jägalas, endises kodanliku Eesti sõjaväelaagris, algas kibekiire töö. Tallinnast, Patarei vanglast oli kohale toodud mitu autokoormat vange, kelle esimeseks tööks oli puude mahavõtmine ja tükeldamine. Varsti selgus, et neid vajati okastraataia postideks. Traataed tehti kahekordne, nelja meetri kõrgune. Vahe oli poolteist meetrit. Püstitati kõrged vahitornid.

Ehitusest osa võtnud koonduslaagrivangi Evald Kallase mälestustest mõned katkendid:

«Ehitustöö käis päikese tõusust hilisööni. Töökohalt ei lubatud sammugi eemale minna. Söögiaeg puudus. Oma supi ja leiva saime kätte alles õhtul barakis. Veel halvem oli lugu joogiveega. Tuli juua loikudest, kus oli sogast soovett. Mehi haigestus loogu, need viidi tagasi Patareisse, terved toodi asemele. Kui töö valvurite meelest küllalt kiiresti ei läinud, tantsis turjal malakas.

Tööpäeva pikendati veelgi. Ükski vang ei liikunud valvurite meelest küllalt kiiresti. Kelle jaoks uus laager määratud oli, ei suutnud me aga ikka veel ära mõistatada.

Imestasime, mis laagrite laager sellest küll tuleb. Teadsime, et teist niisugust Eestis ei olnud. Meile olid nad ju kõik enam-vähem teada, sest kõigist laagritest oli vange Patareisse toodud. Kusagil polnud nii kõrgeid ja kahekordseid okastraataedu ega nii võimsaid valvetorne, mida tuli ümber laagri ehitada tervelt kuus!

Siis ilmus laagrisse Aleksander Laak, brutaalse näo, kalkide hallide silmade ja jämeda kärsataolise ninaga keskmist kasvu mehejõmm. Ta kandis kodanliku sõjaväe mundrit. Valvurite alandliku käitumise järgi võis otsustada, et tegu on tähtsa mehega. Varsti saime teada, et Laak on uue koonduslaagri komandant. Ta vantsis kogu aeg mööda laagri territooriumit ja ajas mehi taga. Ka valvurid muutusid veelgi jõhkramaks. Nii olime õhtul barakki jõudes tõlesti otsas. Karistuseks «laisklemise» eest seoti mitmed vangid käsipidi puu külge ja jäeti kogu ööks palja ülakehaga sääskede pureda, keda soise ümbruse tõttu oli tohutult.

Ühel hommikul, kui olime värava taga torni ehitamas, saabus telgiriidega kaetud auto. Maha ronis kümmekond tursket meest. Nad olid kõik ühtemoodi riides: must pintsak, mustad püksid ja must kübar peas. Ja igal mehel «Suomi» püstolkuulipilduja. Polnud kahtlust — need olid timukad.

Mustad surmakaarnad marssisid laagrisse. Kohe seejärel anti signaal ja me kogunesime baraki ette. Mis nüüd? Laak astus tähtsalt esile, võttis taskust mingi paberi ja hakkas nimesid hüüdma. Laak kogus niiviisi kakskümmend meest, kes valvuri saatel teise barakki viidi.

Ülejäänud saadeti kiiresti tööd jätkama. Värava vahelt nägin, kui neile kahekümnele tööriistu jagati. Kümme said kirved, kümme labidad. Kinnise autoga viidi nad väravast välja. Saatjaks olid mustas rõivas mehed püstolkuulipildujatega.

Sündmus äratas meis mitmesuguseid mõtteid. Oli kahtlus, et need kakskümmend meie hulgast saadeti haudu kaevama. Aga kellele? Õhtul toodi hauakaevajad tagasi, kõik kakskümmend olid alles. Nüüd juba ilma tööriistadeta. Nad viidi eraldi barakki, mille ette seati valve kuulipildujaga. Saatemeeskond suundus laagri lähedal asuvasse suvilasse, kus elas Laak.

Nende kahekümne vangiga ei puutunud me enam kunagi kokku. Ainult nägime, kui nad hommikuti tööle viidi ja õhtul tagasi toodi. Hiljem kuulsin siiski, et nad käisid Kalevi-Liival ühishaudu kaevamas, kus ka neid endid maha lasti.

Noorel vangil Jaanisool, tööriistade lao hoidjal, oli tuttav valvur, kes talle üht-teist jutustas. Saime kuulda, et oodatakse mingit suuremat vangide transporti. Ka hauakaevajate pikad tööpäevad lasksid seda oletada. Surmakandidaatide saabumine paistis olevat tähtajaga seotud, sest laagri ehitustöid hakati üha enam kiirustama ja tööpäev pikenes veelgi. Laagris hakkas käima kõrge aukraadiga natse, nii sakslasi kui eestlasi. Nägin Ain Meret ja teisi «füürereid» laagri ehitustöid inspekteerimas.

Ühes olime kindlad — meie jaoks niisugust laagrit tarvis ei lähe. Ja nii suuri ühishaudu ka mitte. Suurem osa surmamõistetuist oli selleks ajaks juba tapetud. Teadsime hästi ka seda, mis oli sündinud Tartu tankitõrjekraavis ja teistes Eesti linnades.»

Õppereis

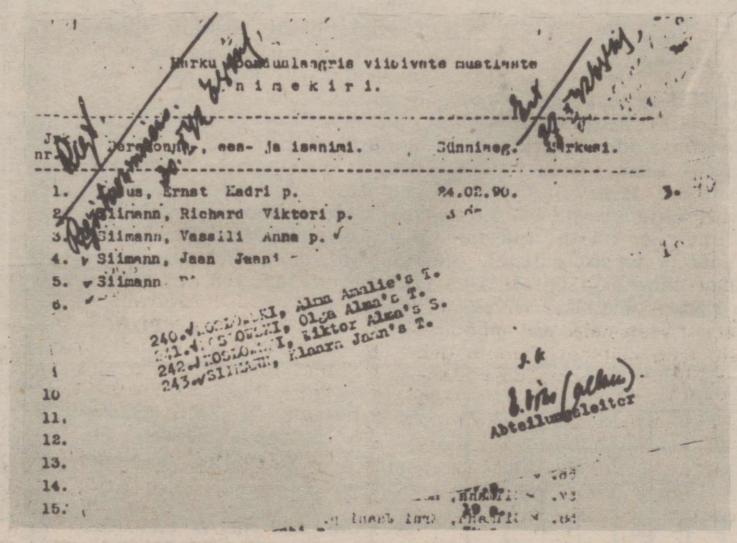
Jägala surmalaager ja hauad Kalevi-Liival said valmis, esimeste ohvritena maeti liiva alla hauakaevajad. Ja nagu selgus, oli aegsasti valmis ka oskuslik «kaader» uue surmakombinaadi «teenindamiseks». Ka selles olid hitlerlased ettenägelikud: veel enne surmalaagri valmimist saatsid nad laagriülemaks ette nähtud Aleksander Laagi ja tema adjutandi Ralf Gerretsi Riia getosse «ametit õppima». Nagu teame Toronto «Globe and Mail'is» avaldatud professor Gertrude Schneideri ettekande põhjal avaldatud artiklist, pidi Riia getos selle rajamisel olema 33 000 juuti, 1944. a. suveks oli Riias aga alles vaevalt 60 juuti.

«Me sõitsime sinna kogemusi üle võtma,» tunnistas Gerrets kohtus. «Geto ülem sakslane Krause jutustas meile, kuidas ta üksinda tuleb toime 40 000 getosse paigutatud juudiga.» Nagu siit selgub, oli getos juute veelgi rohkem kui Gertrude Schneideri uurimuse põhjal, mis on ka mõistetav: komandant Krause teadis ohvrite arvu täpsemalt kui keegi teine.

Kuna olukord on niigi kohutav, püüame järgnevas vältida igasuguseid kommentaare. Anname edasi vaid katkeid Ralf Gerretsi omaaegsest «asjalikust» kirjeldusest.

«Seal me (Laak ja Gerrets — Toim.) vaatasime getot, millist Eestis ei olnud. Getosse saabusid sel päeval ikka uued autod vangidega, mõned autod tulid aga ainult riietega, mida teised vangid hakkasid sorteerima. Meile öeldi, et vange on kusagil maha lastud ja autod toovad ära nende riided... Enne mahalaskmispaika näidati meile suurt ladu, mis oli täis mahalastud inimeste — meeste, naiste ja laste — riideid. Küsisime, kuhu need lähevad. — Läti julgeolekupolitseile ja SD ametnikele, öeldi... — Meile öeldi, et juute ei tohi tappa seal, kus nad elavad, vaid nad tuleb vedada neile tundmatutesse paikadesse ja seal hävitada, on vähem kära...

(Järgneb)

Kirju Kodumaalagris viibivate mustlaste nimekiri.

nr.	Perekonn., ees- ja isanim.	Sünniaeg.	Märkusi.
1.	Kallus, Ernst Kadri p.	24.02.90.	
2.	Silmann, Richard Viktori p.		
3.	Silmann, Vassili Anne p.		
4.	Silmann, Jaan Jaani		
5.	Silmann		
6.			
10			
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			

240. [illegible], Alma Amalie's T.
241. [illegible], Olga Alma's T.
242. [illegible], Viktor Alex's S.
243. Silmann, Alnora Jaan's T.

Abteilungsleiter

E. Viks oli 27. oktoobriks 1942, kui ta alla kirjutas 243 inimese surmaotsusele, fašiste truult teenides tõusnud juba «Abteilungsleiteri» ametikohale. Dokumendi ühel nurgal on «Ex 27. X 42 E. Viks», teisel «Regt. Registreerimiseks 30. X 42 E. Viks». Peremehed nõudsid, et kõik tapetud olgu korralikult kirja pandud ja nummerdatud.

PAUL KAMM

Meie vabariigi üldsust on tabanud raske kaotus — 19. juunil suri Kärdlas Suure Isamaasõja veteran, Eesti NSV Kunstnike Liidu liige, vabariikliku tähtsusega personaalpensionär Paul Kamm.

Paul Kamm sündis 1917. aastal Kärdlas töölisperekonnas. Kodanliku võimu ajal töötas ta kangruna. Kui algas Suur Isamaasõda, astus P. Kamm sotsialistliku isamaa kaitsjate ridadesse.

P. Kamm oli vapper võitleja mitte üksnes sõjas, vaid ka elus. Suures Isamaasõjas saadud vigastus aheldas ta peaaegu liikumatuna voodi külge, kuid P. Kamm ei lahkunud töömeeste rivist. Tahe leida raskes olukorras oma elule sisu ja eesmärk viis P. Kammi oma ammuse kutsumuse — kunsti juurde, ning tänu suurele tahtejõule ja visale tööle saavutas ta sel alal silmapaistva taseme. Tema töid, millest õhkub karmi tõde Suure Isamaasõja sündmustest, vankumatut tahet võidelda rahu eest ja hella kiindumust kodusaare loodusesse, on eksponeeritud paljudel näitustel Moskvas ja teistes Nõukogude Liidu linnades. Neile on osaks saanud üldsuse tunnustus. Tema personaalnäitused on toimunud Moskvas, Tallinnas, Kärdlas ja Kingissepas. 1963. aastal võeti P. Kamm vastu Eesti NSV Kunstnike Liidu liikmeks.

Traagilisele saatusele vaatamata sai Paul Kammist aktiivne ühiskonnategelane. 1967. aastal astus ta Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ridadesse. Tal olid tihedad sidemed koolinoortega ja Leninliku Komsomoliga. Tema kodu külastasid väga paljude erialade esindajad kogu Nõukogudemaalt. Tema nimi on kantud ELKNÜ Keskkomitee auraamatusse. 1978. aastast oli ta Kärdla linna aukodanik.

P. Kamm oli autasustatud Tööpunalipu ordeniga, ordeniga «Austuse märk», paljude medalite, aukirjade ja diplomitega.

Paul Kammi elu on mehisuse ja oma kutsumuse ustava teenimise eeskuju. Mälestus temast jääb püsima.

K. Vaino, J. Käbin, V. Klauson, K. Lebedev, N. Johanson, V. Käo, L. Lentsman, O. Merimaa, A. Rüütel, A.-B. Upsi, V. Väljas, A. Pork, L. Šišov, K. Aru, E. Einmann, H. Eller, A. Green, J. Hain, K. Ilus, J. Kangilaski, R. Kuld, J. Lott, Ü. Nõmm, E. Okas, T. Puusepp, O. Soans, M. Summatavet, L. Toom, I. Torn, A. Tursk, O. Utt, M. Vannas, J. Vares, D. Visnapuu, P. Voole.

ENNO-LEMBIT MIKKELSAAR

20. juunil suri pärast pikaajalist rasket haigust teenekas teadlane, pedagoog ja ühiskonnategelane, Suure Isamaasõja veteran, vabariikliku tähtsusega personaalpensionär Enno-Lembit Mikkelsaar.

E.-L. Mikkelsaar oli sündinud 1921. aastal kooliõpetaja perekonnas. Kohe pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis 1940. a. lülitus ta aktiivselt ühiskondlikku ellu. Olles komsomoli Tartumaa komitee büroo liige ning koolide ja pioneeride osakonna instruktor, andis E.-L. Mikkelsaar suure panuse noorsoo töö korraldamisel linnas ja maakonnas.

Suure Isamaasõja esimestel päevadel astus E.-L. Mikkelsaar vabatahtlikult hävituspataljoni. 1943. aastal võeti ta vastu NLKP liikmeks. 1944. aasta augustis asus E.-L. Mikkelsaar parteitööle Tartus.

Lõpetanud 1948. aastal Moskvas Kõrgema Parteikooli, suunati E.-L. Mikkelsaar õppejõuks TRÜ-sse. Pärast kandidaadiväitekirja kaitsmist 1953. aastal oli ta TRÜ poliitilise ökonoomia kateedri juhataja ning seejärel ülikooli õppeprorektor.

Aastatel 1957—1960 oli E.-L. Mikkelsaar diplomaatilisel tööl Rootsis. 1963. aastast kuni pensionile jäämiseni töötas ta kateedrijuhatajana ja dotsendina Eesti Põllumajanduse Akadeemias.

E.-L. Mikkelsaare teaduslikku pärandisse kuulub majandusteaduslike tööde kõrval ka mitmeid uurimusi ELKNÜ ajaloost. Tema toimetamisel ilmus eesti keeles K. Marxi «Kapitali» II köide.

E.-L. Mikkelsaar oli autasustatud NSV Liidu medalite ja Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjadega.

Nii teaduslik-pedagoogilises kui ka ühiskondlik-poliitilises tegevuses oli E.-L. Mikkelsaar elu lõpuni aktiivne võitleja ning printsipiaalne ja põhimõttekindel kommunist.

Mälestus temast jääb püsima.

V. Väljas, L. Lentsman, O. Merimaa, A. Rüütel, A. Pork, L. Šišov, E. Gretškina, A. Koop, N. Kozlov, J. Lott, H. Männik, I. Nuut, A. Põldroo, I. Toome

ALMA TAMM

19. juunil suri pärast rasket haigust tuntud koorijuht Alma Tamm.

Alma Tamm sündis 1. mail 1910. a. Narva-Jõesuus. Ta lõpetas Tartu Ülikooli majandusteaduskonna, hiljem Tallinna Riikliku Konservatooriumi koorijuhtimise erialal.

1951. a. asutas Alma Tamm Tallinna Polütehnilise Instituudi naiskoori. Kollektiiv tõusis peagi vabariigi naiskooride esiritta, rikastades meie laulukultuuri uudisteostega ning arendades sõprust teiste üliõpilaskooridega.

23 aastat oli Alma Tamm TPI Akadeemilise Naiskoori peadirigent, sütitades ja innustades oma erakordse energiaga, südamlikkusega ja professionaalse meisterlikkusega nii lauljaid kui ka kuulajaid muusikast osa saama, avastama ja leidma ilu muusikas.

Oma suurt armastust muusika vastu andis ta edasi tulevastele koorijuhtidele ja muusikapedagoogidele Tallinna Riiklikus Konservatooriumis ja Tallinna Pedagoogilises Instituudis ning paljudele õpilastele Tallinna Majandustehnikumis.

Helge mälestus Alma Tammest on kustumatu kõigi lauljate ning tema õpilaste ja kolleegide südameis.

TPI Akadeemiline Naiskoor

KUIDAS ÜKS TÖÖMEES OMA TÖÖPÄEVA PIKEMAKS TEEB

(Algus 3. lk.)

isegi aianduskooperatiivis harva. Suvesüdames, mil siin õilmitsevad mitut sorti roosid oma täies ilus, seisatab tahtmatult iga mööduja. Kõik, alates projektist ja maketist, on Söödide oma kätetöö. Tütar Siirigi, kes nüüd pärast keskkooli tehnikumis maamõõtmist õpib, on selleks oma panuse andnud. «Saad sest aiast ka mingit tulu?» küsin. «Jaa, kõvasti: tervelt kolm vana münti leidsin sellest mullast, mida siia lombi täiteks sai veetud,» kõhistab mees oma kavalat naeru. Ega see puht naljajutt olegi, sest lugemise kõrval on Ernst Söödi teine suur kirg numismaatika.

«See maania tuli mulle peale juba vanas eas, eks vist seepärast, et ma käibel olevat raha pole mõistnud koguda. Näed isegi, et siiasõidukski sõtkun jalgratast. Kuid nende vanade rahadega on kah nõnda, et kergelt ei tule midagi. Leidub mul albumites mõni harulduski. Talviti on neid uurides päris meeldiv päeva pikemaks teha. Puhas ajalugu, ainult hoopis haaravamal kujul kui raamatuis. Vanemail rahadel pole aastanumbrit peal, nime järgi otsin üles, millal mündil kujutatud isand või emand valitses, siis selgub ka, mis aastast raha pärit on. Mul on isegi Rooma keisri Diocletianuse näopildiga münt, samuti Vene keisrinna Jelizaveta Petrovna 96-kopikane raha. Mõne valitseja kohta leiad viite, mis ergutab uurima seda ajajärku käsitlevat kirjandust. Niisama põnev on koguda marke. need on juba kronoloogiline ajalugu. NSV Liidu markidel on daatumid peal, nende põhjal on kataloogist hõlpsamgi andmeid leida kui ENE-st. Mul on koos Ameerika Ühendriikide kogu alates 1940. aastast ja Eesti kogu. Õnnestus hankida samuti USA juubeliplokk, mida oli vähe liikvel,» jutustab Ernst Söödi ühtaegu oma kolmandastki kirest. Rajooni filatelistide ühingus on ta revisjonikomisjoni esimees.

Kuid ega Ernst Söödi hobid veel otsas ole: ta kogub ka postkaarte, peamiselt arhitektuuriteemalisi. «Näiteks kui loen oma lemmikkirjaniku Hemingway teoseid, vaatan postkaartidelt paiku, mis neis kirjeldatud. Linnas mul kolmetoaline korter, sinna mahub seda värki küll ja küll, kui peaks veel mõni tuhin peale tulema,» arvab ta.

Ernst Söödi nimi on kantud Paide rajooni auraamatusse. Just selliseid inimesi on minu arvates tahtnud näha meie tööliskiassi esindajatena Nõukogude riigi- ja ühiskonnategelane A. Lunatšarski, kes on öelnud:

«Meie sotsialistliku ühiskonna töö mõte seisneb niisuguse elu ehitamises, mis looks võimalused välja arendada kõik inimeses peituvad võimed, mis teeks inimese kümneid kordi targemaks, õnnelikumaks, ilusamaks ja rikkamaks kui praegu.»

ELLEN REINMANN

SPORT

Erich Veetõusme XVII mälestusvõistlustel Kadriorus «Dünamo» staadionil startis meie tugevamate kõrval ka külalisvõistlejaid teistest liiduvabariikidest, Ungarist ja Soomest.

Tihe oli konkurents odaviskes, kus kaasa tegi soomlaste 90-meetri mees Seppo Hovinen, lõunanaabritest lätlastest Uldis Doninš, Vilnis Feldmanis, Janis Zirnis jt. Meie rekordimehe Heino Puuste visked pikenesid iga katsega ning viimases tuli 84.16, mis on uus Eesti rekord. Teistest aladest väärib märkimist eelkõige kaugushüpe. Naistest sai Krista Berendsen 6.19, Tiina Torop 6.10, mis on võistleja isiklik rekord. Henn Piirisild hüppas hooaja parimaks 7.66. Tõnu Kaukis kordas isiklikku rekordit kaugushüppes (7.46) ja 110 m tõkkejooksus (14,0). Järjekordselt demonstreeris tublit võistlusvormi Heino Sild, kes seekord tõukas kuuli 19.64. Ants Savest sai 19.04. Tarmo Valgepea võitis kõrgushüppe 2.15-ga, Jevgeni Jessin 100 m jooksu 10,6-ga. Odaviskes püstitas Raili Kadarik 53.90-ga isikliku rekordi, mis on Eesti kõigi aegade viies tulemus.

Mälestusvõistluste peaaladest noormeeste 1000 m oli parim Ervin Narits (2.32,1), teistel aladel läksid auhinnad külalistele: naiste 800 m võitis Tatjana Koba Dnepropetrovskist (2.08,1), meeste sama distantsi lätlane Ilmar Augulis (1.52,1), 1500 m soomlaste tuntud jooksumees Markku Laine (3.47,9) ja 5000 m Daugavpilsi staier Arnold Beinarovič (14.03,8).

Kadriorus toimus teinegi suur rahvusvaheline üritus.

Vibustaadionil proovisid jõudu üleliidulise spordiühingu «Dünamo», Belgia ja Soome tugevamad noolekütid. Suurepärases hoos oli Eve Suits. Harjutuses FITA-2 saadud 2505 silma on Eesti rekord ja ületab 25 silmaga suurmeistrinormi. Rekordid on ka 1282 silma harjutuses FITA-1, 345 silma 30 m, 680 silma 2×30 m ja 328 silma 60 meetrilt. Teine oli Helja Tigane 2449 silmaga. Meestest võitis soomlane Tommi Poikalainen 2473 silmaga oma võistkonnakaaslase Jukka Alango (2453) ja Mati Vaikjärve (2452) ees. Mati Vaikjärve 2×30 m distantsil saadud 693 silma on samuti meie vabariigi tipptulemus. Võistkondlik esikoht kuulus NSV Liidu dünamolastele (E. Suits, H. Tigane, M. Vaikjärv). Teine oli Soome ja kolmas Belgia.

Lätis Bikernieki ringrajal jätkusid NSV Liidu meistrivõistlused autode ringrajasõidus. NSV Liidu meistritiitli kindlustanud teise etapivõidu väikevormelite klassis sai Enno Jürima. See oli tallinlasele juba kolmas tšempionitiitel.

Viitna järvel selgitati 20. korda Eesti meistrid allveeorienteerumises. Naistest võidutses juba neljandat korda Tiina Kompus, kes sai esikohad nii poi-, tsooni-, tähe- kui slaalomujumises, olles seega ülekaalukalt parim ka mitmevõistluses. Meestest pälvis tšempionitiitli aastaid allveespordi kiirusaladel maailma paremikku kuulunud Jüri Kravets.

«Kalevi» — Soome TUL-i kergejõustikumatšil kuulus üldvõit kalevlastele 94:85. Paremat tulemustest väärivad märkimist Tarmo Valgepea 2.18 kõrgushüppes, Krista Berendseni 6.16 kaugushüppes, Kaie Kivi 14,9 100 m tõkkejooksus.

A. TOBI

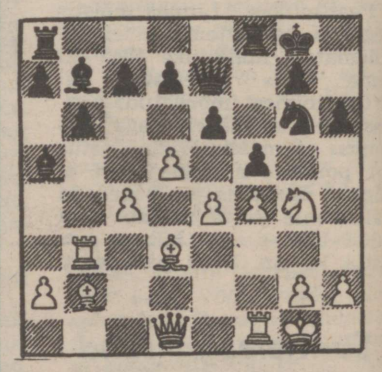

Heino Puuste
G. Vaidla foto

Male

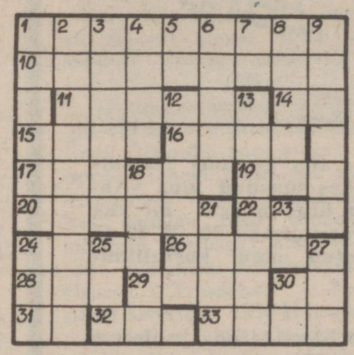
PARTII NR. 542

Diagrammil olev seis tekkis mullu Lvovis peetud MM-võistluste tsooniturniiri partiis moskvalase J. Balašovi ja kohaliku maletaja O. Romanišini vahel. Valgetega mänginud J. Balašov jätkas siin 17. e4:f5 e6:f5 18. Rg4:h6+! O. Romanišin võttis kahingu vastu 18. ... g7:h6, kuid pärast 19. Ld1—h5 Kg8—h7 20. Od3:f5 oli sunnitud halvima vältimiseks omakorda loovutama materjali. Järgnes: 20. ... Vf8:f5 21. Lh5:f5 Va8—f8 22. Lf5—c2 Le7—c5+ 23. Kg1—h1 Ob7:d5 24. Vb3—g3 Vf8—g8 25. f4—f5. Valgete rünnak muutub järjest ohtlikumaks. 25. ... Rg6—f8. Nüüd järgneb veel üks kombinatsioon: 26. f5—f6+ Vg8—g6. 26. ... Rg6 vastaks J. Balašov 27. f7. 27. Vg3:g6 Rf8:g6 28. f6—f7 ja O

Romanišin alistus, sest 28. ... L:c4 järgneks 29. f8 R+! Kg8 30. L:g6 matt, 28. ... Lf8-le aga vastaks valgete malendite juht lihtsalt 29. c:d5. Võidule viiks siin teinegi variant: 29. Vf6 O:f7 30. L:g6+.

RISTSÕNAD

Paremale: 1. Eesti kunstnik. 10. Ülikooli või muu kõrgema õppeasutuse hellitlev nimetus. 11. Eesti skulptor ja kunstipedagoog (1887—1949). 14. Koht Pärnu rajoonis. 15. Huumor. 16. Õhukeseks kulunud riie. 17. Eesti keeleteadlane. 19. Tänav (prantsuse keeles). 20. Eesti näitleja. 22. Kahe konstruktiivselt kokkukuuluva detaili seostatuse laad. 24. Koht Paide rajoonis. 26. Eesti laulja. 28. Eesti põllumajandustöötaja, sotsialistliku töö kangelane. 29. Eesti omaaegne lauljatar. 30. Nõukogude lennukimarke. 31. Tänav. 32. Spordivahend. 33. Eesti füsioloog.

Alla: 1. Eesti NSV riigi- ja ühiskonnategelane. 2. Tegelane «Kalevalast». 3. Tegelane O. Lutsu teosest. 4. Hispaania maalikunstnik. 5. Keemilise elemendi sümbol. 6. Eesti estraadiansambel. 7. Sidesõna. 8. Tegelane A. H. Tammsaare «Tõest ja õigusest». 9. Eesti kirjanik. 12. Kirjatäht. 13. Eesti helilooja, orelikunstnik ja koorijuht (1901—1969). 18. Muinasskandinaavia laulik. 21. Eesti klassik. 23. Keemilise elemendi sümbol. 24. Hiiu naise peakate. 25. Eesti maadleja. 27. E. Aava sümfooniline poeem. 30. Keemilise elemendi sümbol.

«KODUMAAS» NR. 17 ILMUNUD AUHINNALISTE RISTSÕNADE VASTUSED

Paremale: 1. Aino Talvi. 9. Viir. 10. Kaal. 11. Odra. 12. Adam. 13. Tee. 15. Ala. 16. Erm. 17. Lao. 20. Ait. 22. Pink. 24. Aavo. 25. Adua. 26. Avar. 27. Sudermann.

Alla: 1. Avo Talpas. 2. Iide. 3. Nire. 4. Ora. 5. Aka. 6. Lada. 7. Vaal. 8. Ilmar Torn. 14. Ird. 18. Aidu. 19. Onud. 20. Aava. 21. Ivan. 23. Kae. 24. Aam.

Auhind langes H. Kajandole Inglismaalt.

Auhind: Juhan Peegli fragmentaarium «Ma langesin esimesel sõjasuvel» ja Peeter Toominga «Fotolood».

EESTI RAADIO

(2. JUULI — 8. JUULI)

Esmaspäev. 9.10 vene heliloojate sümfoonilist muusikat. 13.00 «Piirist piirini». Lühiuudiseid liiduvabariikidest. 14.10 puhkpillimuusikat taidlejailt. 14.40 esineb ansambel «Kukerpillid». 15.20 stseene ja aariaid G. Puccini ooperitest. 16.00 G. Santori helitöid. 17.40 laulab Maarja Haamer. 18.00 «Rändkino». Maaelanike teenindamise probleemidest. 18.30 XX sajandi kammermuusikat. 19.00 «Päevakaja». Igapäevane informatsiooniprogramm. 21.10 õhtukontsert eesti muusikast.

Teisipäev. 12.05 laulab segakoor «Kalevala». 14.40 mängib Miles Davis. 15.00 Bulgaaria Raadio lastekoori kontsert. 17.40 laulab Elizabeth Schumann. 18.00 «Luulemaastikud». 1978. a. luulest. 18.30 esineb konditritoodete vabriku «Kalev» puhkpilliorkester. 21.10 «Leoš Janaček ooperite lehekülgedelt». Saade helilooja 125-sünniaastapäevaks.

Kolmapäev. 9.10 kontsert «Meloodia ja rütm». 12.25 vene klassikalise muusika radadelt. 14.10 laulab Ojars Grinbergs. 14.40 esinevad rahvamuusikud. 15.30 tantse ballettidest. 16.00 «Eesti muusikaelu». 17.40 M. Mussorgski vokaaltsükkel «Päikeseta». Laulab Mati Palm. 18.00 raadiovestlus «Teooria ja tänapäev». 18.20 sotsialismimaade helitöid. 21.10 kerge muusika sõpradele.

Neljapäev. 9.10 operetiviise. 14.10 mängib ansambel «Uus traditsionaal». 14.40 laulab Laki Kesoglu. 17.40 kuuldemäng: V. Aprilovi «Tananuka saare mõistatus». 20.00 esinevad Haapsalu taidlejad. 21.10 õhtukontsert.

Reede. 9.10 diksiländmuusikat. 12.35 ooperiaariaid Georg Otsa esituses. 14.10 laulab Elvis Presley. 14.40 mängib Jaan Kumani ansambel. 15.00 «Poiste laulupidu». 15.30 F. Schuberti laule. 16.20 vene rahvaviise. 17.40 meelelahutussaade «Puhkuseluba». 20.00 sümfoonilist muusikat. 21.10 muusikalisi meelispalu.

Laupäev. 8.00 mängib klaveriduo Anna Klas — Bruno Lukk. 9.00 raadiovestlus «Naiste laudkond». 9.25 puhkpillimuusikat. 12.00 esinevad Tallinna Konservatooriumi lõpetajad. 13.00 kuuldemäng: Ed. Bornhöhe «Vürst Gabriel». 15.00 A. Vivaldi «Gloria». 16.05 «Lehekülgi nõukogude muusikast». 17.30 «Kasiino». Laupäevaõhtune mängutund. 18.30 «70 aastat helilooja Isaac Albenize surmast». 19.30 laulab Miliza Korjus. 20.00 «Kontserdistuudio». 21.10 hilise tunni viisid.

Pühapäev. 8.30 juhatab Olev Oja. 11.20 populaarseid helitöid. 12.00 «Kirjutamata memuaare». R. Pakkas Nõukogude spetsialistina Indias. 12.40 orkestrimuusikat. 13.35 kontsert eesti muusikast. 15.05 «Kõla, kannel!» Saade Põlvas toimunud võistumängimiselt. 15.40 «Küll sinust meri mehe teeb». Saade kalurikolhoosist «Lääne Kalur». 16.20 O. Respighi helitöid. 17.05 «Helipere». 17.45 laulab Laine Mustasaar. 18.00 «Uut möödunust». V. Sapožninist. 18.30 möödunud aegade meloodiaid. 19.30 klassikalise muusika töötlusi. 20.00 «Sonaatide õhtu». 21.10 õhtukontsert.

Saated on antud Kesk-Euroopa aja järgi.

OTSIMISI

ENDEL KONT

Otsin oma venda Endel Augusti p. Konti, kes on sündinud 28. jaanuaril 1926. a. Kaduma jäi ta sõja ajal. Palun kõiki, kes temast midagi teavad, kirjutada mulle aadressil: 203 504 Rapla rajoon, Järvakandi, Kingissepa tn. 4—1.

Kunda Peters

IVAN KIRITŠENKO

Otsin oma isa Ivan Kiritšenkot, kes on sündinud 1911. aastal. Kaduma jäi ta 1943. aastal. Kui keegi teab midagi minu isast, siis palun mulle kirjutada aadressil: 200 033 Tallinn, Ehitajate tee 74—45.

Lidia Kiritšenko-Zamurujeva

RAADIOSAATEID VÄLISEESTLASTELE

Raadiosaateid väliseestlastele antakse edasi iga päev kell 22.05—23.00 Kesk-Euroopa aja järgi lainepikkustel 290 meetrit (1034 kilohertsi) ja 49,3 meetrit (6085 kilohertsi), kusjuures pool tundi saatest (22.05—22.35) on rootsi ja pool tundi (22.35—23.00) eesti keeles.

KUSTI PÕLDU
(sündinud 6. 5. 1917 Turvalepas,
surnud 19 6. 1979
Stokholmis)

mälestavad vend Austraalias ning õde ja vend Tallinnas

KODUMAA

TOIMETUS — 200 001 Tallinn, Valli tn. 4. Postkast 411. TELEFONID: Sekretariaat 44-32-24. Vastutav sekretär 44-43-15. Majandus- ja kultuurielu 44-93-59. Kirjad 44-32-24

Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Ühingu ning Välismaaga Sõpruse ja Kultuurisidemete Arendamise Eesti Ühingu väljaanne. Tallinn, Weizenbergi tn. 39.

Toimetaja E. KIISA

Indeks 69 780

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Tellimise nr. 2033